

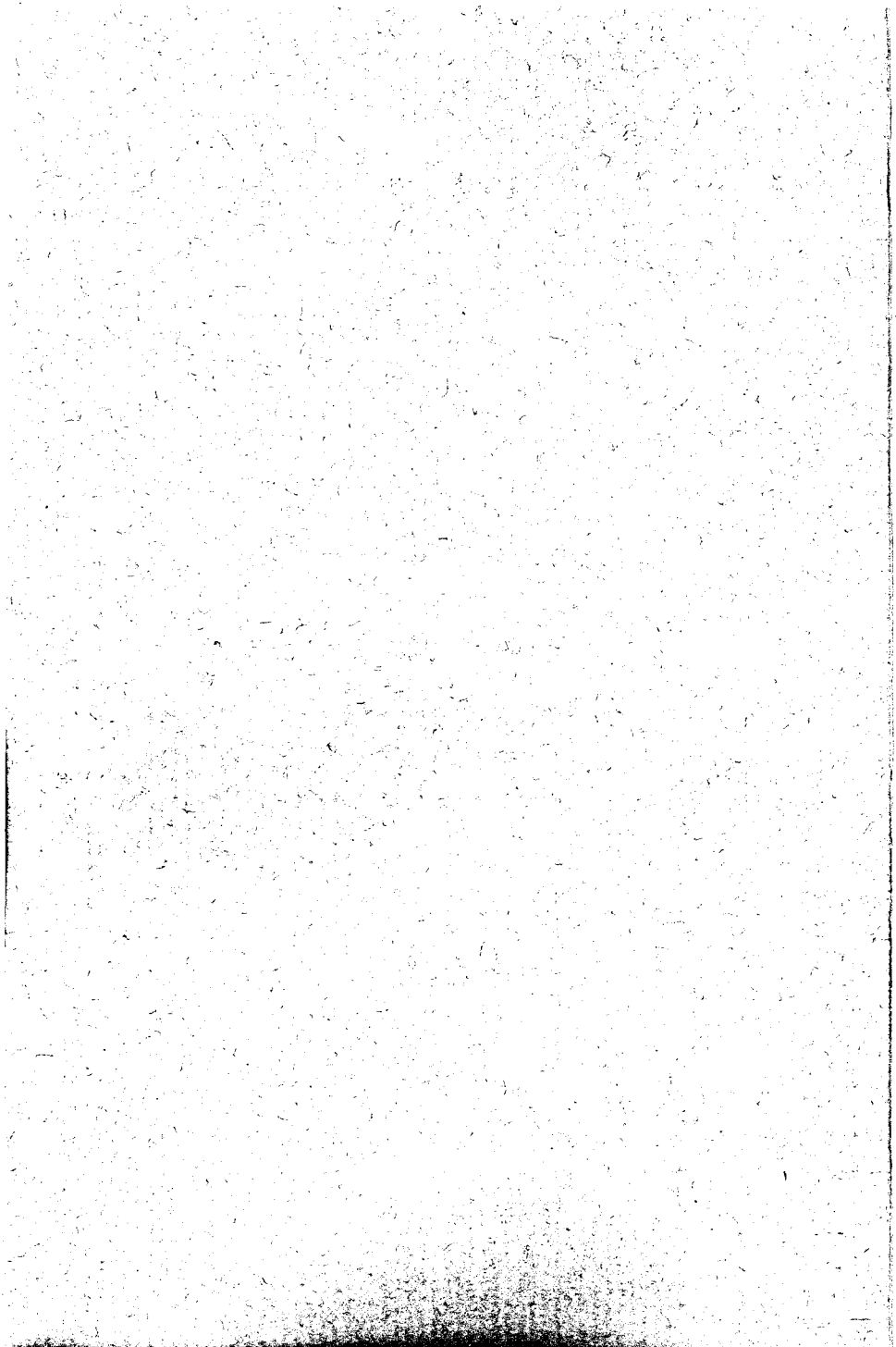
191PP

Schmidt Mária

XA 89693

„antiszemitizmus elleni harc” szerepe
a rendszerváltozás éveiben

Különnyomat
a Janus-arcú rendszerváltozás
című könyvből

Schmidt Mária

Az „antiszemitizmus elleni harc” szerepe a rendszerváltozás éveiben

Különnyomat
a *Janus-arcú rendszerváltozás*
című könyvből

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000726543

Ajándék

JUHÁSZ GYULA
TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA

Könyvteltár

Közp. napló 217201 12000 SZ.
124. napló 19188 12000 SZ.

8812A

Schmidt Mária

Az „antiszemitizmus elleni harc” szerepe a rendszerváltozás éveiben

Aki nincs velünk, az ellenünk van (Rákosi-korszak)

Aki nincs ellenünk, az velünk van (konszolidált Kádár-korszak)

Aki nincs velünk, az antiszemita (a rendszerváltozás évtizede)

avagy egy fejezet az ideológiai fantomfájások történetéből

A pártállami rendszer az utolsó óráit élte, amikor a kormány lapjában egy gondosan elhelyezett provokatív cikkel mintegy varázsütésre a „zsidókérdés” mentén kezdett polarizálódni az addig a pártállammal szemben egységesen szembeforduló ellenzéki értelmiség. „A zsidókérdés” utoljára a harmincas években osztotta meg a magyar értelmiséget, akkor, amikor a fokozatosan barnuló Európa közepén az ún. népi-urbanus vita osztotta meg a magyar közéletet.¹ A náciizmus megizmósodása és militáns antiszemitizmusa zsidónak minősített honfitársaink pusztá létét is veszélybe sodorta. A holocaust embertelen szörnyűségei után, a több mint négy évtizedig tartó kommunista diktatúra alatt az elmaradt párbeszéd nem folytatódhatott. A magyar zsidóság egy rövid, alig két-három évig tartó periódust leszámítva, nem beszélhette ki a megaláztatások és üldöztetések következtében elszenvedett traumáit, mert ettől kezdve a magyar zsidóságot ért sérelmeket csak mint az elnyomottak kárára elkövetett általános bűnöket engedték említeni. A Kádár-korszakban pedig a „zsidósággal” kapcsolatos minden kérdés tabuvá vált, maga a „zsidó” szó is száműzetett a nyilvánosságból. A durva politikai manipulálás évtizedeinek egyik szomorú mellékhatásaként, sokan a holocaustról szóló beszámolókat is az „úgyis csak hazudnak” féle – egyébként jogos – alapállásból kiindulva fogadták, és nem hitték el.² A rendszerváltozást megelőző évtizedben aztán fokozatosan lehetővé vált, hogy a magyar vészkorszak sajátosságai, a magyar zsidóság meghurcoltatása és üldöztetése a szélesebb nyilvánosság előtt is tárgyalhatóvá váljon. Nem állítom, hogy a múlttal való szembenézés kielégítő módon történt meg. De tény, hogy megkezdődött,

tény, hogy könyvek, filmek, tanulmányok, emlékiratok, feldolgozások, publicisztikák, megemlékezések sora dolgozta fel a magyar zsidó polgárok szörnyű hányattatásait az emberpróbáló 1938-45 közötti években. És az is tény, hogy a magyar társadalom jelentős része pozitívan reagált ezekre a sokak számára nem eléggé közismert tényekre. Az igazi katarzis, együttérzés és empátia megannyi megnyilvánulásával.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a holocaust, az európai zsidóság második világháború alatt elszenvedett tragédiája az Amerikai Egyesült Államokban és ezt követően Nyugat-Európában csak a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején került a közfigyelem előterébe. A médiák állandó témájává pedig a hetvenes évek végétől vált.³ Az azt megelőző évtizedekben ugyanis a zsidóság II. világháború alatti kálváriája nem kapott megkülönböztetett helyet a világégés során elszenvedett szörnyűségek között. A legtöbb európai ország, miután büntetőjogilag is felelősségre vonta azokat, akik a legkirívóbb háborús és emberiségellenes bűncselekményekben elmaraszthalhatóak voltak, évtizedekre feledni látszott az akkor történeteket. A vasfüggönytől nyugatra fekvő országok megteremtették saját ellenálló mítoszukat, miközben eltagadták szerepüket és felelősségüket Hitler hatalomra jutásában, megerősödésében és egyre agresszívebb politikájának eltérésében, sőt támogatásában. Úgy állították be, mintha a II. világháború kitörésének időpontjától kezdve hatalmas náciellenes ellenállási mozgalom forrasztotta volna egységbe megszállt országaikat. Múltjaik átértékelésével a nemzeti megbékélést célozták meg és önbizalmat csépegtettek romba döntött országaik lakosságába.⁴ A sok esetben kívülről rájuk kényszerített demokratikus viszonyok között, melyben minden állampolgár egyben választópolgár is, nem állt, nem állhatott a politikai élet szereplőinek érdekében sem Franciaországban, sem a Német Szövetségi Köztársaságban, sem Olaszországban, sem Ausztriában, sem Hollandiában stb., hogy a nácikkal, a fasisztákkal, illetve a megszállókkal szimpatizáló vagy csak együttműködő milliók szavazatait elveszítse. Még kevésbé állt érdekükben, hogy a zsidók kiűzésében, elhurcolásában, illetve elpusztításában aktívan, illetve passzívan közreműködők felelősségét, közömbösségét számon kérje. Maguk az áldozatok is hallgatni akartak. Először is, mert a csend jobban illik a szörnyű veszteségek elviseléséhez, mint a beszéd. Másodsor, mert mindaz, amin a deportáltak, meghurcoltak, megaláztatottak keresztülmentek, amit átéltek, a szabad világ körülményei között más értelmet

kapott. Legtöbbjük nem tudott és nem is akart beszélni. Legtöbbször ma sem ők beszélnek, hanem fiaik, unokáik. A második, harmadik generáció. És akikhez szólnak: az elkövetők és az egykor közömbösök leszármazottai. A személyes felelősség ma már csak egy-egy életben maradt aggastyán esetében vethető fel, a történesek idején döntéshelyzetben lévők és támogatóik nincsenek életben. Ezért is kellett egy egész emberöltőt – 35–40 évet – várni ahhoz, hogy az európai zsidóság II. világháború alatti sorsának alakulása a közfigyelem előterébe kerülhessen.

A náciizmus és a holocaust tematizálása – az 1968-as prágai tavasz, a „humanizált szocializmus” eltiprása, a „harmadik világ” progresszív divatjának kifulladásá után – éppen kapóra jött az USA és Nyugat-Európa baloldali értelmiségi köreinek, hiszen így megkerülhették a létező szocializmus gyakorlatával és a szocializmus jövőképeének semmivé foszlásával való konfrontálódást és megrendült identitásukat: a már nem létező és semmilyen tényleges erőt felmutatni nem képes egykori náciizmussal, fasizmussal és antiszemitizmussal szembeni rendíthetetlen elutasítással vélték megerősíteni.⁵ Ez az oka annak, hogy a Szovjetunió összeomlása után sem fordult figyelmük a kommunizmus „hídeg valóságának” megismerése és feltárása felé, hanem – ha lehet – még intenzívebben hangsúlyozták és hangsúlyozzák ma is a náci rendszer embertelenségeit és a holocaust szörnyűségeit.⁶ Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy Izraelnek – mely saját biztonsága és a nyugati világ érdekeinek védelmében megszületése pillanatától hősiessé harcot folytat a létezésébe belenyugodni nem tudó és nem is akaró arab országokkal – a holocaust az egyik legfontosabb legitimációs bázisa. A holocaust akkor tett szert igazi tömegbefolyásra, amikor az amerikai tömegkultúra tárgyává vált, amerikanizálódott,⁷ pontosabban: hollywoodizálódott. Ettől kezdve számít az USA legbefolyásosabb köreiben politikai halottnak az, akit az antiszemitizmussal hírbe hoznak.⁸ De hasonló a helyzet az Európai Unió országaiban is. Mindezt figyelembe kell tehát vennünk akkor, amikor a „zsidókérdés” magyarországi sajátosságairól beszélünk.

A magyar és a többi, a vasfüggönytől keletre elterülő országban a kollektív üldözések korszaka nem zárult le a II. világháború befejeztével. A rendszerváltozás után, amikor a magyar társadalom többi, súlyos megaláztatáson és üldöztetéseken keresztülment csoportja is szeretne volna meghurcoltatásait a nyilvánosság elé tárni, kiderült,

hogy az nem találkozik az üldöztetések iránt addig oly fogékornak mutakozó véleményformáló és médiaértelmiség nagy részének érdeklődésével. A kulákok, a kitelepítettek, a kommunistaellenes ellenállás tagjaiként halálra ítélték, hosszú évekre bebörtönözöttek, munkaszolgálatba hurcoltak, szilenciumba kényszerítettek, Szovjetunióba deportáltak sorsa nem volt érdekes. Az ő szenvedéseik nem váltak átélhető, katarikus, a társadalmat megrázó élményekké, mert az értelmiség egy jelentős csoportja – és ez a csoport a nyilvánosság túlnyomó részét befolyása alatt tartotta és tartja – nem volt érdekelt abban, hogy a kommunista diktatúra embertelen gyakorlata a széles nyilvánosság előtt lelepleződjön. Nem volt érdekelt benne, mert nem akart saját felelősségével és azzal a kérdéssel szembesülni, hogyan is szolgálhatott egy ilyen rendszert, és miért is hallgatott minderről a szörnyűségről. Ezért azokat az embereket, akik a kommunista diktatúra üldözöttei voltak, akár az ötvenes években, akár 56 után – és nem békültek meg a Kádár-rendszerrel, nem kötöttek vele kompromisszumot –, sikertelen, szálnalmas, riasztó és legfőképp nevetséges szerencsétlennékként jelenítették meg. A Rákosi- és Kádár-rendszer ugyanis, melynek ők készséges kiszolgálói, sőt támaszai voltak – hiszen nem lehetett valaki a szigorú pártfelügyelet alatt álló tömegmédia, a tv, rádió vagy a vezető sajtóorgánumok, egyetemek, főiskolák vezető munkatársa, ha nem vetette magát alá a párt irányításának –, felfogásuk szerint csak annyiban szorult változtatásra, amennyiben az ő pozíciójuk és a társadalmon belül betöltött irányító szerepük változatlan maradhatott. A véleményformáló értelmiségnek a pártállami rendszeren belül álló és súlyosan kompromittálódott része tehát abban volt érdekelt, hogy a kommunista diktatúra kegyetlen valósága ne lelepleződjön le az információtól évtizedeken keresztül elzárt szélesebb nyilvánosság előtt. Ellenérdekelték voltak abban is, hogy a főbenjáró bűnököt elkövetők felelősségre vonása és elítélése – legyen az jogi vagy morális – megtörténjen. És abban is, hogy a 1944–1990-ig tartó idegen – először náci, majd szovjet – megszállást követően sor kerüljön Magyarországon 20. századi történelmének a magyar nemzeti érdekek képviseletét alapul vevő újragondolására. Ehelyett taktikai megfontolásból a „zsidókérdést” helyezték előtérbe. „Ő nem a miénk” írta az elkötelezetten szocialista publicista a világhírű magyar építészről, Makovecz Imréről szóló cikkében az ország legnagyobb példányszámú napilapjában.⁹ A volt központi pártlap oldalán,

az egykori pártközpont kegyeltje tollából ez a „miénk” azt jelentette, hogy azok, akik nem a pártállami rendszer, illetve annak utódpartja és szövetségese hívei, azok nem a mieink. Nem „nások”. Így mondták ezt mindig a kommunista mozgalomban. Akkor még oroszul. Ha valaki „nás” volt, „hozzánk” tartozott: közülünk való volt, közünk volt hozzá. A többiekhez nem volt. Ilyen egyszerű volt a világ. Haladó erőkre és reakciósokra oszlott, antifasisztákra és fasisztákra. A „mieinkre” és azokra, akik nem a „mieink”. Számukra a kommunizmus összeomlása után sem változott a helyzet. Vannak ők, a reakciós fasiszta antiszemiták és vagyunk „mi”, akik minden erőnköt megfeszítve küzdünk, hogy a „haladás ügye” ne vesszen el teljesen, és a „fasiszta erők” ne tudjanak győzedelmeskedni.

A „zsidókérdés” bedobása a köztudatba több előnnyel is járt. Először is, akikkel szemben a Kádár-rendszerben betöltött szerepükkel kapcsolatban kifogás fogalmazódott vagy fogalmazódhatott volna meg, ha történetesen zsidó származásúak voltak, zsidóságuk védőpajzsa mögé bújva támadhatatlanná váltak. Az pedig végképp megmérgezte a közéletet, hogy ettől kezdve minden jogos vagy jogtalan kritikát – érjen az „zsidót” vagy „nem-zsidót” – antiszemitizmussá változtattak; bírálóikat antiszemitának, fasisztának bélyegezték, szélsőjobboldaliként állították be. Így bűtük ki az érdemi válaszadás és a jogosan felvetett kifogások esetén aktuálissá váló személyes konzekvenciák levonása alól. A rendszerváltozás után fellépő, a Kádár-rendszer alatt passzív vagy aktív ellenállást választó értelmiségiek egy jelentős részének antiszemitává bélyegzése azzal a közvetett előnnyel is járt, hogy a magyar belpolitikai életet nem ismerő, de a magyar viszonyok iránt érdeklődést tanúsító, zömében baloldali vagy liberális nyugat-európai és észak-amerikai értelmiségiek és a politikai közélet szereplői előtt minden további nélkül diszkreditálni lehetett az általuk többnyire ismeretlen, nem nomenklatura-értelmiségieket. Antiszemitának lenni ugyanis, mint arra fentebb utaltunk, a világ fejlettebb részein felettebb szalonképtelen dolog, ugyanakkor egy antiszemitának vagy fasisztának bélyegzettnek szinte lehetetlen a címke tarthatatlanságát bizonyítania.

A rendszerváltozás időszakának legélesebben antikommunista retorikáját használó, a volt pártelittel és annak értelmiségi szárnyával a legkövetkezetesebb szakítást hirdető, magát liberálisként meghatározó volt demokratikus ellenzékiek kommunistaellenessége az 1990-es vá-

lasztásokig tartott. Abban a pillanatban, amikor a győztes Magyar Demokrata Fórum politikai képviselőtük, a Szabad Demokraták Szövetsége nélkül alakított kormányt, a rendszerváltozásnál fontosabbá vált az általuk „mucsainak” és „bunkónak” minősített konkurens értelmiségi csoport ellehetetlenítése, mint a több mint negyven év alatt a társadalom minden szintjére beágyazódott, gazdasági és társadalmi hatalmát átmentett, sőt azokat – kapcsolati tőkéjüket kamatoztatva és helyzeti előnyüket kihasználva – újabb, most már tőkés pozíciókkal is kiegészítő pártállami struktúra lebontására tett kísérletek támogatása. Lehet, hogy abból a hamis és a helyzet teljes félreértésén alapuló feltételezésből indultak ki, hogy az általuk mindig is lenézett és lekezelt kommunista apparátcsikok, akik ezúttal éppen szocialista mezben versenyeznek, már csak fogatlan oroszlánok, s mint egy megvert sereg, önként alárendelik majd magukat a náluk sokkal nyugatiasabb, műveltebb, és képzetesebb liberálisoknak és mindezt belátva elfogadják vezető szerepüket? A választ nem ismerjük. Tény azonban, hogy úgy döntöttek: a „zsidókérdés” exponálásával és állandó napirenden tartásával diszkreditálják az újonnan felülkerekedetteket, és újra szalonképessé maszkírozzák a csak éppen elmozdítottakat. Mi sem természetesebb annál, hogy a társadalmi és politikai karanténba kényszerített pártállami elit kapva kapott a felkínált lehetőségen.¹⁰

A „zsidókérdés” eszkalálása és a politikai és közélet alapvető vízválasztójaként való interpretálása ugyanis lehetetlenné tette minden más szempont mérlegelését. A taktika az volt, hogy állandó „műbalhék” és provokációk, alaptalan és hamis állítások súlykolásával folyamatosan védekező pozícióba szorítsák a nemzeti-liberális-konzervatív, illetve nem kommunista, és magát nem baloldalként meghatározó kormányzó erőket. Törekvéseik eredményeként diszkreditálták a „magyar” és a „nemzeti” szavakat.

„Esterházy Péter mondta, mégpedig a Magyar Zsidók Kulturális Egyesülete Társasági Körében, hogy Magyarországon értelmezhetetlen, ha egy író vagy egy politikus azt mondja, hogy magyar. Ha ilyent mond, valami másra gondol.”¹¹

Céljuk érdekében visszanyúltak a „szociálfasizmus” elleni harc idején, még a húszas években szerzett tapasztalatokhoz, a harmincas években

kimunkált „antifasiszta” és „népfrontos” harcmodorhoz, illetve a Rákosi Mátyás nevéhez fűződő „szalámitaktikához”. Ennek a bolsevik technikának az a lényege, hogy médiafölényük segítségével ők – jelen esetben „az antiszemitizmus ellen” harcolók” – határozzák meg, ki a megfelelő, illetve ki a szalonképtelen az ellenfél térfelén. Az ellenfélre gyakorolt nyomást – ha kell, direkt tömegakciók igénybevételével is – addig fokozzák, amíg az el nem határolódik az éppen kiszemelt „szalonképtelentől”, illetve a vele szolidárisoktól. Ezzel a módszerrel „szalámizott” le Rákosi egyre újabb és újabb szeleteket az 1945-ös parlamenti választáson abszolút többséget szerzett FKGP-ből, és ezt az eljárást alkalmazzák a posztkommunista szocialisták és a balliberálisok is 1990 óta a velük szemben állók gyengítésére. Nem elhanyagolható körülmény az sem, hogy megfelelő anyagi lehetőségeiket felhasználva „támogatják” az egyre újabb és újabb pártok és mozgalmak létrejöttét az ellenfél területén. A teljesen szétforgácsolódott jobboldallal szemben a báloldal – jelen esetben a posztkommunisták és a „liberálisok” – minden erejüket egyesítve, népfrontos összefogással, egyre nagyobb területet foglalnak el a politikai mezőben.

A kommunista utódpart és a – valamikor legádázabb ellenlábasaiknak számító „liberálisok” – akikről az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc történetének egyik legkiválóbb angol kutatója, Bill Lomax, azt állítja, hogy a marxizmus-leninizmust csak formálisan utasították el és valójában „liberális mezbe öltözött leninisták”¹² – összefogása tehát csak az első pillanatban meghökkentő és a legkönnyebben a két világháború közötti időszak terminológiájából jól ismert „antifasizmus” szellemének feltámasztásával lehetett és lehet igazolni.¹³ Ha a legrosszabbtól kell tartani, ha a legszörnyűbb ellenséggel kell szembeszállni, akkor a kommunisták, a volt kommunisták – a harmincas évekhez hasonlóan – újra a „kisebbik rosszá” válnak. Koestlertől, aki belülről ismerte ezt a mechanizmust, tudjuk, hogyan is működött ez akkoriban:

„Megtanultuk bebizonyítani, hogy bárki, aki nem ért egyet velünk, az a fasizmus ügynöke, ...objektíve a fasizmus ügynökeként cselekszik.”¹⁴

Ha tehát vállt vállhoz vetve kell küzdeni a mesterségesen kreált és folyamatosan napirenden tartott „fasiszta veszéllyel” szemben, akkor

nem kell, sőt nem is szabad arról beszélni, mi történt az elmúlt 45 év alatt. Legfőképpen az a kérdés nem merülhet fel, hogy ki mit követett el, miért felelős. A „fasiszta–antifasiszta” konfrontációnak az az előnye is megvan, hogy az egykori ellenzékiek szégyenkezés nélkül igazolhatják mind kül- mind belföldön, miért is fordultak szembe a rendszerváltozás–elitváltás követelményével, miért fogtak össze eddigi ellenségeikkel, miért igazolják őket visszamenőleg is, erkölcsileg, politikailag egyaránt. A fasiszta veszéllyel való riogatás, mely veszélytől – mint utólagos nyilatkozataikból kitűnik – igazából egy percig sem tartottak,¹⁵ a „zsidókérdés” állandó napirenden tartása – mely egyébként sem azelőtt, sem azóta soha nem érdekelt és nem érdekli őket –, nem volt egyéb legtöbbjük számára, mint gondos számítás, logikailag kikalkulált eredmény.¹⁶ Nem vonom kétségbe, hogy néhány volt üldözöttel komolyan elhitették, hogy újból az életükre törnek, de az sem kétséges, hogy a háttérben illetve az előtérben állók egy jelentős része pontosan tudta, mi is a tényleges célja az úgymond „antifasiszta” harcnak. A sokszor kipróbált és legtöbb helyen bevált széles népfrontos összefogással azt célozták meg, hogy a választóvonal ne a rendszerváltás létrehozói és a régi rendszer átmentésében érdekelt erők közé kerüljön, hanem a mesterségesen gerjesztett, virtuális szélsőjobboldali veszély és a „demokráciát védő” posztkommunista-liberális erők közé, akik a Demokratikus Charta fedőszervezetben egyesültek.¹⁷

Ezzel magyarázható, hogy mióta az antifasiszta összefogásnak hála a posztkommunisták és az egykori demokratikus ellenzék pártja, a Szabad Demokraták Szövetsége¹⁸ közösen kormányozzák az országot, a „zsidókérdés” nem központi kérdés többé, a fasiszta veszély pedig egy szempillantás alatt elillant. A fasiszták hirtelen eltűntek, marginalizálódtak.¹⁹

Amióta Michael Wolffsohn: *Deutschland Akte* (Németország akta) című könyve megjelent, tudjuk – ezt a Stazi archívumokban végzett kutatásai alapján Wolffsohn minden kétséget kizáróan megállapította –, hogy az 1959. december 25. és 1960 januárja között a Német Szövetségi Köztársaságban észlelt 470 antiszemita megnyilvánulásból (fal-firka, sirgyalázás, stb.) álló „újfasiszta” kampányt a Stazi szervezte és irányította. Ugyancsak a Stazi XX/4-es főosztályának akciója volt, hogy a nyugat-német „szélsőjobboldali mozgalom” az 1961-es Eichmann-per idején nyilvános pénzgyűjtéssel kívánta támogatni Eichmann védelmét. Az anyagokból kiderült az is, hogy a szélsőjobboldal

szervezetei mögött a Stazi állt, a költségeket ő fedezte, az akciókat ő tervezte és irányította. A pénzgyűjtő íveket ők nyomták stb. Ugyanez a főosztály a „J – akció” keretében gondoskodott arról, hogy egyrészt megfelelő „mocskok-iromány”, másrészt megfelelő számú „félelem-le-vél” kerüljön olvasói levelek formájában, a legfontosabb nyugatnémet lapokba. Wolffsohn azt is megemlíti, hogy azokat, akik már akkor a Stazi provokációját emlegették, a „mainstreamhez” tartozó „tévedhetetlenek” (vagy beavatottak) nevetségessé tették, és máig sem kértek tőlük bocsánatot.²⁰

„Az antiszemitizmus ma TV-kérdés”²¹

V. Domokos György: *A kisebbség és a zsarnokság* című olvasói levelét 1990. április 29-én jelentette meg a Népszabadság. Az írást Völgyes Iván válaszával együtt adta közre a lap. V. Domokos cikke naiv, jóindulattal íródott. Írása azt bizonyítja, hogy az ötvenes években vagy azt követően született korosztályok milyen kevésbé oltódtak be az antiszemita frazeológiával, milyen kevésbé vértéződtek fel a benne felvonultatott „érvekkel” szemben. Nem tudatosult bennük, mit is jelentenek, mit is jelentettek egykor és hova vezettek az – általa jóhiszeműen – felvetett gondolatok. V. Domokosnak sejtelme sem volt arról, hogy antiszemita kliséket tartalmazó szöveg kerekedett ki tolla alól, jóllehet – ezt akkor még minden vitapartnerre elismerte! – ő a segíteni akarás, a kibeszélés szándékától vezettetve ragadott tollat.

Nem engedném például, hogy bárki bármilyen következtetést próbáljon levonni avagy magyarázatot keresni, miért volt a hazai – és nem hazai – kommunizmus vezéralakjai között annyi zsidó. Jóval több, mint amennyi lélekszámuk arányával magyarázható lenne. Antiszemitizmust jelentenék be, mert egyedül csak így akadályozhatom meg annak kiderülését, általános felismerését, hogy túlélésünk érdekében mi valóban összefogunk, valóban uralomra törünk. Nyilvánosságra, pontosabban a nyilvánosság eszközeinek megszerzésére törekszem tehát. Ugyanakkor nem engedem nyilvánosságra kerülni, hogy a legnagyobb médiánál, a televíziónál, valamint a rádiónál, a sajtó berkeiben sorstársaimmal mekkora súlyt, milyen arányt képviselünk. Vagy a gazdaságban, a bankszakmában, a pénzügyi világban. Vagy a kultúrában, az egészségügyben...Ezért kellene

éppen a zsidóknak is megértésre törekedniük, és saját uralomra, kizárólagosságra való törekvéseiknek határt szabniuk. Ezért kellene éppen a zsidóknak vigyázniuk arra, hogy történetesen az egész magyar nemzet jövőjét meghatározó szabad választásról szóló 24 órás (!) tévéműsort ne feltétlenül zsidók vezessék, vezényeljék az egész ország nyilvánossága előtt. Ha szakértőket hívnak, ezek között se legyen túlsúlyban a zsidó identitásúak aránya....

Amit V. Domokos György a kommunizmus és a zsidóság összefonódásáról ír, igazi antiszemita sztereotípiá. Igaz ugyan, hogy a kommunista vezetők között sok zsidó származású is volt, de a „zsidóság” egészéhez viszonyított arányuk elhanyagolható volt. A zsidóság – ha egyáltalán „ság” – erősen tradicionális, konzervatív beállítottságú, a magántulajdonban, a magángazdaságban gyökerező tömegekből állt. A magyar zsidóság is mindenekelőtt kormánypárti, konzervatív politikai kötődésű volt, politikai emancipációjától kezdve egészen a holocaust-tragédiájáig. Abszolút számban nem több mint tízezer olyan szekularizált zsidó származású akadhatott, a fent említett több mint hét évtized alatt, aki valamilyen baloldali mozgalomhoz kötődött, első sorban a szociáldemokráciához, és alig egy-kétezer olyan, aki a tárgyalt időszakban végig marginálisnak mondható kommunista mozgalomhoz csatlakozott. Még ha ez a szám több tízezres nagyságrendűvé vált is a második világháború utáni évtizedekben, akkor sem áll meg az az állítás, hogy a magyar zsidók többsége rokonszenvezett volna, inkább kiszolgált volna a totális és/vagy a puha diktatúrát, mint nem zsidó honfitársaik. Megszívlelendőnek tartom ezzel kapcsolatban Révész Sándor alábbi sorait:

Amennyire nem kell a zsidónak szégyellnie magát Rákosi, Gerő, Farkas stb. miatt, épp annyira nem kell neki büszkének lennie Menuhinra, Ojsztrahra, Sternre, Perlmannra stb. miután éppen olyan kevés része van amazok bűneiben, mint emezek művészetében. A főntiek behelyettesíthetők magyarral – Szálasival, Szent-Györggyivel, cigánnyal- Csurárral, Rácz Aladárral...stb.²²

Ezzel szemben a baloldali liberálisnak számító SZDSZ-es országgyűlési képviselő-történész, az SZDSZ alapító tagja és egyik meghatározó ideológusa, Szabó Miklós, úgy tűnik, maradéktalanul magáévá tette V. Domokos okfejtését. Szabó azt állítja:

A kis zsidók tömegei azért álltak zömmel 1918-ban a köztársaság (értsd: forradalom) táborába, mert már akkor egy majdani szocialista rendszerben látták egyedül lehetségesnek a teljes társadalmi emancipációt... A két háború között a kommunista párt továbbra is zömmel zsidókból állt. Az 1944-et túlélte és Magyarországon maradt zsidóság a kommunista pártban látta az egyetlen erőt... és ennek a pártnak az uralmában látott elsősorban garanciát arra, hogy nem lesz újra 1944. A zsidóság egy kommunista párt vezette rendszertől az asszimiláció új lehetőségét remélte. *A zsidóság hiába állt magyar anyanyelvű magyar állampolgárokból, hiába volt névmagyarosítás és kikezresztelkedés, nem vált magyarrá...* (kiemelés S.M.). A magyar zsidóság útja akkor fonódott össze a szocialista, majd kommunista mozgalommal, amikor az ezekkel való azonosulás a legeggyértelműbb elhatárolódást jelentette antidemokratikus rendszerektől.²³

A képviselő úr, aki előszeretettel tetszeleg filozofizáló színben, nem kevesebbet állít, mint hogy a zsidóság, faji alapon: „à la Hitler”, fogta magát és kinézte magának a szocializmust, valamikor a tízes évek derekán. Aztán ki is tartott mellette jóban-rosszban, miközben a szocialista illetve kommunista mozgalommal összefonódva, kéz a kézben elhatárolódott az antidemokratikus rendszerektől. Bizonyára nem tűnt fel nekik, hogy a demokrácia és a kommunizmus viszonya sem volt mindig teljesen felhőtlen. Amit pedig a zsidóság asszimiláció-képtelenségéről állít, minden képzeletet felülmúl.

A fentieket egy minősített történész és aktív politikus írta. A publicista V. Domokost cikke miatt megbélyegezték és kiközösítették. Szabó Miklós liberális tekintélye töretlen.²⁴ (Ami az USA-ban vagy Nyugat-Európában egy ilyen szöveg után elképzelhetetlen lenne.)

Az uralomra, kizárólagosságra való törekvések ellensúlyozásaként a nyilvánosságban szereplők esetében a származási arányok figyelembevételét látná megoldásnak V. Domokos György. Miért pont a származási arányokét? Biztos, hogy a felmenők faji hovatartozása szerinti osztályozás segít megszüntetni a baloldaliak negyven éven át építgetett-ápolgatott tájékoztatási monopóliumát? Miért nem fontosabb az, hogy ha pl. a tv-műsorokban szereplő szakértők megválogatásának szempontjairól beszélünk, fordítsuk inkább figyelmünket az eltérő nézetek arányos bemutatásának képviselőjére, ne pedig arra, hogy ki milyen vallási vagy/és kulturális kötődéssel rendelkezik magyar identitásán kívül?

Az érvek sora folytatható. A V. Domokos által kiváltott vita azonban, három nappal a rendszerváltó Antall kormány megalakulása után az SZDSZ egyik legagresszívabb tagja, a fentiekben már idézett Szabó Miklós ideológus–történész, országgyűlési képviselő részéről a következő jelszó kiadásához vezetett: „Az antiszemitizmus ma tv-kérdés!” Szerinte:

„Ha az antiszemitizmus kezdetben bankárkérdés volt, a Rákosi-rendszerben funkciókérdés (sic!), ma tv-kérdés! A zsidó származású értelmiségiek mai részesedése az újságíró foglalkozásban valóban felülmúlja a zsidó származású magyarok(!) arányát a lakosságban. (Biztosan megsámolta. S. M.) Tegyük félre a kapituláns magyarázkodást, és ne próbáljuk azt bizonyítani, hogy ez az arány „nem olyan kirívó”...A mai helyzetre nézve: az ország rendelkezik kitűnő színvonalú, a demokrácia iránt fogékony és lojális újságíró társadalommal. Valamiféle tisztogatás vagy őrségváltás ezen a területen csak színvonalcsökkenést és politikai kárt okozhat. A kibontakozó demokrácia sorskérdése, hogy merjen harcolni, és semmiféle antiszemita hangulatnak a legcsekélyebb engedelményt ne tegye.”

Így lett az új, demokratikusan választott kormány valamennyi erőfeszítése a döntő fontosságú tömegkommunikációs eszközök posztkommunista dominanciájának felszámolására ab ovo antiszemitizmus. Hogy a volt nomenklátúra média-értelmiség egy jelentős része a rendszerváltás után sem kívánta harc nélkül feladni az általa elfoglalt pozíciókat, az teljesen természetes. Hogy a rendszerváltozás előtt más és más okokból ilyen pozíciót be nem töltő feltörekvő értelmiségi csoportok egyfajta helycserét céloztak meg, az is magától értetődik. Két dolog teszi ezt a teljesen hétköznapi történetet sajátossá. Az egyik, hogy mint láttuk, a „bukott rendszer győztes katonái” – ahogy Tóth Gy. László találóan nevezte őket – ezt a kérdést taktikai okokból „zsidókérdéssé” változtatták, a másik pedig, hogy harcukhoz szövetségesként megnyerték a volt demokratikus ellenzéket, a hozzájuk kötődő széles értelmiségi háttérrel együtt. A média – különösen az elektronikus – véleményformáló, a politikát és egész életünket meghatározó befolyására nem érdemes ma már különösebben kitérni. Hogy mire képes a modern tömegmédia, és mi ebben művelőjének a felelőssége, azt Babits Mihály *Az írástudók árulása* című tanulmányában így fogalmazta meg:

A kor lelkét az írástudókban kell keresni. Ők mozgatják a „század lépteit”, hatalmuk egyre nagyobb e papiros (és tegyük hozzá: e képernyős S. M.) korban. A modern újságírás mindjobban fölmenti a tömeget a gondolkozástól, kész gondolatokat szállítva neki, ...mind-ezekért egyre kizárólagosabban az írástudók a felelősek.²⁵

A média, az ötödik hatalmi ág birtoklása tehát fontos, talán az egyik legfontosabb kérdése a modern tömegdemokráciáknak. A médiában kulcspozíciókban dolgozó meglehetősen monolit hatalmi csoport sokat tett a pártállam utolsó éveiben a rendszerváltozásért. Közülük többen politika-csinálóknak érezték magukat, tetszett nekik ez a szerep és nem szívesen adták volna fel. Kötődéseik, személyes kapcsolataik, politikai beidegződéseik egyaránt a posztkommunista-liberális oldalhoz vonzotta őket. Természetesnek mondható folyamatként vált egyre pregnánsabbá érdekazonosságuk a változtatások ellen fellépő, médiabefolyásukat elsősorban rajtuk keresztül őrző posztkommunista és liberális erőkkel. A médiaértelmisség és médiahelyzet jellemzésére Pokol Béla találó elemzéséből idézünk:

„Hiába jött létre a többpártrendszer, az alkotmánybíráskodás, és vált reálissá az állampolgárok millióinak választójoga az államhatalom meghatározására, ha véleményformálásunk alapjait a fővárosi tömegmédiák köré seregleg néhány száz főszerkesztő, szerkesztő, riporter, újságíró és politikailag elkötelezett értelmiségi meg tudja határozni”²⁶.

A médiaháború tehát, melyben több száz tv- és rádióriport, cikk, és állásfoglalás született, „kék szalagos” tüntetések és felvonulások, aláírások, és demonstratív letiltások stb., csak még jobban konzerválta az eleve behozhatatlan hátránnyal induló rendszerváltó elit lemaradását. A véleményformáló és médiaértelmisségiek érdekazonosságukból fakadó összefonódásához partnerül nyerték meg azokat is, akikkel sikerült elhitetniük, hogy nem a pártállami struktúrák változatlan továbbélése vagy lebontása a tét, hanem az „antiszemita senkik” törtetésének kell újat állni.²⁷ Maguk mellé állították azokat is, akik egzisztenciálisan függtek tőlük. És azokat, akiket sikerült megteveszteniük. És azokat is, akik bár átlátták e csapda lényegét, nem mertek szembeszállni a „korszellemmel” és magukra venni a kiközösítettség ódiúját. Aki ugyanis tagadni merte a „zsidók – antiszemiták” szembenállás jogos-

ságát, vagy fel merte hívni a figyelmet ennek a megosztottságnak a hamis voltára, vagy egyszerűen megkísérelte a józan hangot, annak szavát meg sem hallották, vagy azonnal félremagyarázták (ha történetesen zsidónak vallotta magát az illető), vagy egyszerűen az antiszemiták táborába sorolták (ha történetesen nem vallotta magát zsidónak az illető). A médiaháború idején – és ez eltartott 1990-től 94-ig, – mi: „belgák”, nem tudtunk hova állni.

Ma, a rendszerváltozás nyolcadik évében megállapítható, hogy a médiaháborút a posztkommunista elit nyerte meg. Nem tartozik az igazi nyertesek közé a rendszerváltó értelmiségnek az a magát liberálisnak nevező része sem, mely a médiaháború legkeményebb ütközeit megvívta. (Bánó András, Mester Ákos, Bölcs István, Gábor Iván stb.) A média ma: érdektelen, szervilis, és pártos.²⁸

Lant vagy országalma

A *Hitel*, az ún. „népiek” hosszú vajúdas után megszületett irodalmi folyóirata folytatásokban közölte a főszerkesztő, Csoóri Sándor naplóját. Az 1990. évi 18. számban *Nappali hold* (2.) címmel jelentek meg az alábbiak:

Együtt a nemzet? Miféle idejétmúlt óhaj ez? Volt, aki ki is fejezte viszolygását: eddig a szocializmust kellett bálványozni, újabban majd a nemzetet kell? A nemzetet, mely nálunk nem egyéb, mint Horthy- emlékekkel kitömött zsák?...Élnek, miért is ne élnének sokan az országban, akik unják az örök magyar sirámokat: Mohácsot, Nagymajtényt, Világost, Trianont és ezer másféle csapást. Lehet is unni őket – ettől persze még nem tűnnek el a megoldhatatlan gondjaink közül. Különös, de addig, amíg a magyarsághoz természetes módon lehetett időmulni – akár beolvadással, akár szellemi azonosulással –, ezek az öröklött magyar nyavalyák nem zavarták, nem idegesítették – legalábbis érzékelhetően nem – például a századok óta velünk élő svábokat, cipszereket, sőt még a kiegyezés után betelepült zsidóságot sem. Adyt Hatvanyk, Révész, Jászik, Ignotusok állják körül, s képességeik szerint osztzkodnak is gondjaiban. Azt hiszem talán Ady ideje az az utolsó pillanat, amikor a nemzet kérdései, a magyarság kérdései még átélhető egzisztenciális és történelmi problémaként lobbanhattak föl a zsidóságban. A zsi-

dóság például nemcsak a nyelvet, a nyelvben megüledett fájdalmakat is megtanulta. *A Tanácsköztársasággal, a Horthy-korszakkal, de különösen a Vészkorszakkal a szellemi-lelki összeforradás lehetősége megszűnt.* Természetesen mindig is voltak és lesznek is Szerb Antalok, Radnótiak, Sárközi Györgyök, Vas Istvánok, Harag Györgyök, Orbán Ottók, Konrád Györgyök, Faludy Györgyök és Zala Tamások, de ahogy *manapság egyre határozottabban érződik, fordított asszimilációs törekvések mutatkoznak az országban: a szabadelvű magyar zsidóság kívánja stílusban és gondolatilag „asszimilálni” a mágyarságot.* Ehhez olyan parlamenti dobbantót ácsolhatott magának, amelyet eddig még nem ácsolhatott soha. (kiemelés S.M.) Ha volna új Ady Endrénk, Bartókunk, Németh Lászlónk, Bibó Istvánunk, Illyésünk, ez a kihívás talán még kapóra is jöhetne: hadd versenyezzenek kitűnő erők egymással a századok óta húzódó magyar bajok orvoslásában... De hát se Ady, se Németh Lászlónk, se Bibónk. Ráadásul mérvadó szellemi életünk sincs, amely megfelelő közeget vagy háttérrel biztosíthatna a versengésnek. Egyedül csak a politika küzdőtere létezik, ahol a dolgok logikája szerint ütésre és válasz, rágalmazásra, rágalmazás. Antiszemitizmus és nacionalizmus? Ezek is inkább egy fölületesen megírt politikai szindarab főszereplői s nem a lelkeké, illetve nem a valóságos helyzeté. Fegyveres csapatok helyett nagy habverőkkel felszerelt különítmények járnak a közéletben s fölhaboztatnak mindent, ami segít eltakarni a megoldandó kérdéseket...

Csoóri Sándor költő, jó költő. A képek, jelképek, sejtések és intuíciók mestere! A fentiek szerintem még akkor is a költői szabadság határain belül maradtak, ha szavain átsüt a „zsidóság” túlértékelése és a „mágyarság” alábecsülése.²⁹ Kár, hogy a politikával is kacérkodott. A reáacsargókat ugyanúgy nem értem, ahogy nem értettem azokat sem, akik 1987-ben Spiró Györgyre vicsozogtak *Jönnék* című verséért. Spiró is túlzott, túlreagált, igazságtalan volt és vádaskodott. És mégis megértett valamit, kifejezett valamit, amire csak az igazán nagyok, az igazán jelentősek képesek. Benne is az munkált, ami Csoóriban: az „érted haragszom, nem ellened”.

Jönnék a dúlt-keblű mélymagyarok megint,
fűzfapoéták, fűzfarajongók jönnék a szárból...

Csoóri naplójegyzetei és V. Domokos vitaindító cikke között az alapvető különbség: hogy míg V. Domokos írása a legnagyobb példányszámú napilapban, a Népszabadságban jelent meg, és a vele vitatkozók is itt válaszoltak, addig Csoóri sorait egy irodalmi lapban tette közzé, a vele polemizáló, az őt minősítő és leantiszemitázó közel kétszáz (!) írás zöme ezzel szemben országos napilapokban, hetilapokban kapott helyet.³⁰ A vezető értelmiségiek néha szomorúan elhatárolódó, máskor hisztériába csapó sorait olvasva az ismert francia szanzoneénekesnő, Juliette Greco jutott az eszembe, aki egy rádiónyilatkozatában kuncogva azt mondta: „Jobb ha Sartre-ral téved az ember, mintha Raymond Aronnal van igaza.”³¹ A magyar értelmiségiek egy hadra fogható része ugyanis szemmel láthatólag azért állt csatasorba, hogy „nás”-voltát bizonyítsa.

Igy tehát a több százezer olvasó – akikhez a Csoórit támadó írások eljuthattak –, csak a szövegösszefüggésből önkényesen kiragadott sorokkal ismerkedhetett meg, (az általam dőlt betűvel jelzett részekkel) a napló hangulatával, a szöveggörnyezettel és az írás érdemi üzenetével nem. Ez a módszer a továbbiakban általánossá vált. Az antiszemita vagy annak minősített írások, irományok, marginális, pár száz, pár ezer olvasóhoz eljutó orgánumokban láttak napvilágot. 1990 és 1994 között azonban az országos, több százezer példányban megjelenő napi és hetilapok – nem beszélve a tv és a rádió nyilvánosságáról, – állandó publicitást biztosítottak a „zsidókérdés” taglalásának, azzal az ürüggyel, hogy a szélsőjobboldali – értsd: fasiszta erők – hatalomátvételre készülődnek. Ehhez kápóra jöttek a pár ezer példányban megjelenő (vajon ki finanszírozta őket?) *Hunnia*, *Szent Korona* és egyéb különben teljesen érdektelen kiadványok. Na, és Szabó Albert. A hirtelen a semmiből előkerült Szabó Albert, aki a rendszerváltozást megelőző éveket valahol külföldön töltötte, hazatért és egy pár tucat főből álló neonáci csoportot alakított. Szabó és feltűnő öltözetű csoportja menetrendszerű pontossággal jelent meg minden nem szociál-liberális tüntetésen, és biztosította magának a média kitüntető figyelmét. 1994 óta Szabó és csapata nem tűnt fel a tv képernyőin. (Lehet, hogy más feladatot kapott?)³²

De a rendszerváltozás igazi sztárja Csurka István volt. Az MDF alapító tagja, majd alelnöke, a sikeres és tehetséges színpadi szerző, a kiváló író, a bohém, nagybeszédű, nagyívó. A par excellence népi hős. Aki újra és újra megbotráncokoztatta a megbotráncokozni vágyó nagyér-

deműt. Vagy azért, mert kimondta, vagy azért mert belehallották, vagy azért mert elhallgatta, vagy azért mert irritálták, vagy mert ő maga irritált. Az Országgyűlési Könyvtár Sajtófigyelő Adatbázisának nyilvántartása szerint 1990–1994 között 1603 olyan cikk, tanulmány, interjú stb. jelent meg, amelynek címében a „csurkai, csurkizmus, csurkáék, Csúrka” szó előfordult.³³

El fogja dönteni az utókor, ki volt az írogató politikus, s ki a politizáló író. Mi csak azt tudjuk: másképp esik latba egy „írói munkásság” terméke, mint egy parlamenti párt, ne adj Isten kormánypárt alelnökének tanulmánya. Csúrka írását, írásait tehát ebből és csak ebből a szempontból szabad e helyen tárgyalni. Egy párt, egy kormányzó párt alelnökétől ugyanis joggal elvárható, hogy írásának minden mondatát a kiváltandó és kiváltható hatás szempontjából mérlegelje. Megbocsájthatatlan hiba, ha nem ezt tette. Megbocsájthatatlan bűn, ha ezt tette. Politikai tevékenysége vállalhatatlanná vált a kormányzó MDF számára, és pártszakadást eredményezett. Az MDF azóta sem heverte ki ezt a csapást. Csúrka „irodalmi tevékenysége” a szociál-liberális tábort erősítette, a rendszerváltoztatót pedig gyengítette. Augusztus 20-i tanulmánya provokáció volt. Tudta mire számíthat, mégis közzétette. A botrány New Yorkig elhallatszott. Megkapta Antall Józseftől az ügynök voltát bizonyító borítékot. Aztán a Magyar Fórumban olvashattuk, hogy bár beszervezték, soha nem jelentett semmit. Az MDF kettészakadt. Pártja, a Magyar Igazság és Élet Pártja nyolcvanötezer szavazatot kapott a 94-es választáson.

1992. augusztus 20-án jelent meg a *Magyar Fórumban* Csúrka István *Néhány gondolat a rendszerváltozás két esztendeje és az MDF-program kapcsán* című írása, melyben szokásos stílusában bő lére eresztett eszmefuttatásokat közölt történelemlről, politikáról, jelenről, jövőről. Elemzései mint mindig: helyenként briliánsak, néhol szellemesek, esetenként laposak – vagy egyszerűen marhaságok. Hihetetlen naivitásról árulkodó zaggyvaságok keverednek a pontos helyzetfelismeréssel. A diagnózis felállításában a legjobb. A terápia megtervezésében dilettáns.

Csúrka jól látta, hogy a szovjet világbirodalom összeomlása váratlanul és felkészületlenül érte a világ nagy részét, beleértve természetesen a magyarországi rendszerváltozásban érdekelt erőket is. Az is igaz, hogy Magyarország földrajzi fekvése, és gazdasági teljesítőképessége miatt egyaránt kiszolgáltatott helyzetben van és önálló cselek-

vési tere erősen korlátozott. Amit a pénztőke, az IMF és a Világbank meghatározó szerepéről ír, szintén olyan adottságok, melyet egy végtelenen eladósodott és körbekerített országnak tudomásul kell vennie: Nem tévedett, amikor az alábbiakat jóslta:

„A szakembereké a jövő”. Elmagyarázták a társadalomnak, hogy a Kádár-korszak utolsó évtizedének szakembergárdája, pártvezetése és az ezzel összefonódott intézményi és gazdasági vezető rétege „Már nem volt olyan bunkó”, mint az előző kommunista garnitúrák voltak, hanem „européer”. Kiterjedt nyugati kapcsolatokkal bír.”

(Lehet, hogy az MSZP innen vette 1994-es kampányának fő üzenetét, a „szakértői kormányt”?) Próféciaja az SZDSZ-szel kapcsolatban 1994-es koalíciókötésükkel beteljesült:

„lehetetlen volt (a közvéleménynek S.M.) megmagyarázni: a leghírhedtebb antikommunista párt valójában nomenklatúrás, a folyamatos átmenetet biztosító társaság.”

Minden bizonnyal igaza volt abban is, hogy a „Dunagate-et” „hollywoodi stílusú mesének” nevezte. De egész írásán átsüt egyfajta általánosult kisebbségi érzés és sértődöttség. Miközben ő sem fukarkodik a bántó jelzőkkel, ha ellenfeleiről van szó. (mikieregek, aczélosok, nomenklatúrások, stb.). A „mucsai”, „bugris”, „lábszagú”, „szegénylegények” minősítéstől miért horkan fel egy olyan sikeres író-sztár, mint ő? Aki a politikában is sokra vitte? Aktív pártalelnök és honatya? És Csoóri? És a többi elsővonalbeli MDF-es mind, mind (kivéve Borosst, aki úgy volt politikus és csak politikus, hogy közben nem akart író, tudós, értelmiségi stb. is maradni). Miért?

Csurka azt hiszi, a világ Magyarország körül forog, Magyarország pedig a magyar írók körül. Van egy nagy világ-összeesküvés, benne van a pénztőke, a nemzetközi média, az USA elnöke, a nemzetközi zsidó szervezetek, az (innen nézve) óriási befolyással rendelkező Zsidó Világkongresszus, Soros György és Aczél György, illetve az aczéli „ejtőernyős csapat”. Néha összeülnek a Rózsadombon vagy New Yorkban, esetleg Tel-Avivban és meghányják-vetik, hogy mit is csináljanak.

Az „ejtőernyős csapatról” szerinte az alábbiakat kell tudni:

„Egyszer majd, egy nyugalmasabb időben talán valaki megírja, hogyan mozog a magyar társadalom testében az az ejtőernyős csapat, amelyik szükség szerint hol Galilei Kör, hol polgári liberális gondolkodók folyóirata, majd Kun Béla és Szamuely Tibor gyilkos terrorlegényeivé lépnek elő, majd moszkovita emigráció lesz belőlük, akik Bécsben és Berlinben székelnek, majd itthon pártolják halálra József Attilát. Ez a csapat mindig változó alakban, mindig elítéli az előzőt, miközben folytatja s ezzel ott van minden nagy társadalmi változásban.”

Hogy kikre is gondol Csurka, amikor „ejtőernyősökről” ír, azt az egyik „leninista-liberálistól”, Kende Pétertől tudhattuk meg. „Csurka után szabadon” írta:

A szabadkőművességtől a feminizmusig és a laikus szellemi iskoláért folyó küzdelmekig, minden, ami nyugatias értelemben egalitárius, polgári és emancipatív, Magyarországon magán viseli a zsidó kezdeményezés, a látványos zsidó jelenlét, a tömeges zsidó részvétel bélyegét. „a társadalmi haladás előharcosai voltaképp nem a fennálló nemzeti társadalomba kívánnak integrálódni, hanem inkább azon dolgoznak, hogy a fennálló konzervatív Magyarország helyébe olyan emancipált, a modern világ felé nyitott, nyugatias Magyarországot állítsanak, amelybe – a modern egyetemeség jegyében – *belülről* lehet integrálódni.”³⁴

Amit Csurka hírhedtté vált tanulmányában állít, igaz. Az MDF-nek és Csurkának a rendszerváltás pillanatától kezdve az antiszemitizmus vádjával kellett hadakoznia. Az MDF-re, a jobboldalra és magára Antall Józsefekre is rávetült ez a vád. Pedig az ő esetükben alaptalan volt. Csurka István azonban – bár nem tartja magát annak³⁵ – fenti tanulmányában jócskán tett antiszemita kijelentéseket. Például, amikor arról írt, hogy 1956-ban azért nem segítette meg a forradalmat az USA, mert Eisenhower elnököt befolyásolta a ZSVK azon állítása, hogy Budapesten ölik a zsidókat.

„Itt voltaképp két fél birkózik: a nemzeti centrum, amelyiknek éppen úgy van keresztény szárnya, mint népi és egykori parasztpárti szocialista elkötelezettségű irányzata és a baloldali blokk, amelyiket antikommunista radikalizmusban nem lehet túlharsogni, de amelyik végeredményben az 1945 óta folyamatos uralmat akar-

ja fenntartani. Ebbe természetesen beletartozik a zsidóság befolyásának biztosítása is, de a legfontosabb az anyagi pozíciók megőrzése és a hatalom átörökíthetőségének a fenntartása.”

Milyen zsidó befolyás biztosítására gondol? Milyen zsidó befolyás érvényesült itt 1945 óta? Rákosi, Gerő és társaik a szovjet uralmat képviselték Magyarországon, a bolsevik típusú totális állam magyarországi helytartói voltak. De milyen befolyást biztosítottak „a zsidóknak” mint olyanoknak, mint közösségnek? Vagy Kádár? Csurkának tudnia kell, hogy a Szovjetunió politikáját fennállásának szinte egész időszaka alatt éles antiszemitizmus – ezt később cionista-ellenességnek becézték – jellemezte. Mégis mire gondolt, mennyivel volt több befolyása a Magyar Izraeliták Országos Képviseletének, mint mondjuk az Unitárius Egyháznak?

Nem lett volna célravezetőbb, ha csak annak taglalására szorítkozik, milyen hibákat követett el az MDF 1990 – és 1992 között? Miért Hankiss Elemért és Gombár Csabát javasolta Csurka István a Magyar Televízió és Magyar Rádió élére? Miért Göncz Árpádból lett köztársasági elnök? Miért nem tudott az MDF és maga Csurka sem, szót érteni az újságírókkal, szerkesztőkkel, értelmiségiekkel? A társadalommal?

Konrád György egykori ellenzéki sztár-író, a Demokratikus Charta emblematisztikus vezetője volt a tárgyalt időszakban. Az SZDSZ-es politikus író³⁶ igazi királycsinálóként az 1994-es parlamenti választásokon abszolút többséget szerzett MSZP-vel az SZDSZ listavezetőjét akarta miniszterelnökként elfogadtatni. Ez a többségi akaratot semmibe vevő, antidemokratikus attitűd nem ingatta meg szocialista és liberális körökben töretlen tekintélyét sem belföldön, sem külföldön. Elegánsan elsikkadtak a mellett a tény mellett is, hogy Konrád egy esetben, minden kétséget kizáróan bizonyítottan, együttműködött a politikai rendőrséggel.³⁷

Konrád író. Újabban a „zsidókérdésről” szeret írni. Mindig mást. De hát ő is csak egy politizáló író, illetve író politizáló. A rendszerváltozás előtt még – amolyan magyar baloldali liberális módon – így fogalmazott: a „zsidóságból valahogy kiléptem”. És: „Ha a zsidók kollektívan vállalják a szenvedés elviselésének érdemét, akkor kollektíven kell vállalniuk a szenvedés okozás ódiúmat is”- írta. Amikor azonban 1997-ben a fenti állításokat is tartalmazó tanulmányait kötetbe gyűjtve megjelentette, idézett kijelentései valahogy kifelejtődtek.

Úgy tűnik visszamenőleg kissé szorosabbra húzta kapcsolatát a zsidósággal.³⁸ (Mezei András szerint az utóbbi időben ellepték a közéletet a konjunktura-zsidók.)

Az alábbiakra pedig minden bizonnyal V. Domokos és Csurka ihlették:

Indokolt, hogy a zsidók ne tóduljanak be a politikai osztályba, és hogy a teljesítményük legyen minél inkább személyes. A zsidók gyakoroljanak némi rezervált önkorlátozást, ami olyan emberhez illik, aki tudomásul veszi, hogy az emberek többsége őt mint kisebbséget szemléli.³⁹

Miért indokolt? És hogy tudnak „a zsidók” másképp, mint személyesen betódulni a politikai osztályba? És melyik „zsidók”? Azok, akik nem személyi teljesítményük alapján jutottak oda? Mekkora rezervált önkorlátozást gyakoroljanak „a zsidók” a politikában? Mondjuk, akkora elég lesz, ha nem ragaszkodnak a miniszterelnök személyének kijelöléséhez?

Konrád *A láthatatlan hang* c. könyvét kulturális és biológiai fajelméleti munkának nyilvánítja Polonyi Péter. Sajnálatos és egyben jól jelzi a magyar közállapotokat „zsidó ügyben”, hogy kritikája legelején siet leszögezni, maga is zsidó származású. (Csak tudnám, kit érdekel?) Fenti állítását – többek közt – Konrád alábbi kijelentéseivel igazolja.

„A zsidók ...kitüntetett szerepet vállaltak a világ kommunikációs összekapcsolásában, a hírközlésben, a kereskedelemben, az intellektuális dialógusban, a Föld és a rajta élők világgá változtatásában... Ez az egyetlen világnép és ebből fakad rendeltetése is... A magát papi szerepre kiválasztó nép a különállását megőrizve tanuskodott az egyetlen Isten és az egyetlen emberiség eszméje mellett. „A zsidók nem lesznek utcaseprők, mert a sok évezred alatt felhalmozódott intellektuális tőke tovább öröklődik az utódokra. Az érzékenységet, az alkatot és valószínűleg intelligenciánk természetét is összeadjuk abban a génkódtéliban, amik a gyerekeink. Hordozható örökség ez és bárhol működtethető.”⁴⁰

Mindezt röviden úgy lehetne összefoglalni, hogy egyfelől „a zsidó” a bokréta Isten kalapján, másrésztől viszont, ők: mármint „a zsidók”, egyedülálló módon már sok évezred óta egyfolytában intelligensek. Bizonyára a génkódtél miatt. (Hiába, ha valaki liberális!)

(Istenem, ha Csoóri, Csurka és Konrád, mint régen, 1990 és 94 között is fehér asztal mellett beszéltek volna meg egymással a fentieket!)

Ide kívánczik a „belga” Spiró György „különvéleményének” egy részlete:

„A váteszszerep múlthatatlan szükségszerűségében hívő alkotókban a hatalom akarása feltehetőleg erősebben munkál, mint a művészet akarása...”⁴¹

Műbalhék

1990. október 18-án a TV 2 és a Kurír című bulvárlap arról tudósított, hogy a szabadon választott magyar országgyűlésben Tölgyessy Péter, SZDSZ-es frakcióvezető interpellációja közben az a bekiabálás hangzott el, hogy „Hordót a zsidónak!” A Magyar Köztársaság Legfőbb Ügyésze által lefolytatott vizsgálat szerint ilyen bekiabálás nem hangzott el. Az ügyészi vizsgálat megállapította:

Teljes bizonyossággal leszögezhető, hogy dr. Tölgyessy Péter interpellációja közben elhangzott bekiabálás szövege: Hordót a szónoknak! A szakértők a kérdéses szövegrészt egyrészt műszeresen és percepcióos eljárással, valamint fonetikai kritériumok alapján párhuzamosan vizsgálták. A vizsgálat azt is kétségbevonhatatlannul megállapította, hogy ez a szó (zsidó) nem hangzott el.”⁴²

1991. szeptember 29-én Hanák Péter történész Csoórit támadva *Hagyomány és jövőkép* címmel írt cikket a Népszabadságban. Ezt követően állítólag feleségét telefonhívásokkal fenyegették meg, majd tetteleg (bőrszíjjal ?!) bántalmazták. Október 18-án pedig, alighogy elhagyta Hanákék lakását a vizsgálódó kerületi rendőrkapitány, egy állítólagos támadó az ablakon behatolva megszúrta Hanák Katalint. „A világháború óta az első hazai pogrom” – írta a Magyar Narancs, és állítását később sem vonta vissza.⁴³ A dús képzeletű szociológus hölgy állításával ellentétben a vizsgálat bebizonyította, hogy a bejárati ajtó nyílásán illetve az utcai ablakon keresztül fizikai képtelenség a lakásban tartózkodót megszúrni. Az esettel kapcsolatban az akkor még SZDSZ-es pártlap, a *Beszélő* azt szuggerálta, hogy vannak,

„akik azt akarják, hogy rettegjen minden zsidó és minden liberális, rettegjen mindenki, aki nem a Nemzeti Többség”⁴⁴

Joggal állapíthatta meg Csurka István rádiós jegyzetében az alábbiakat:

„Magyarországon kis piszkos sajtó-harcok folynak. Tavaly ősszel, miközben nem múlt el nap, hogy ne jelent meg volna valami arról, hogy van-e antiszemitizmus Magyarországon, s ha van, kik gerjesztik, jelentkezett a nyilvánosság előtt egy asszony, egy történész felesége azzal a sérelmével, hogy őt korbáccsal arcon vágták azért, mert a férje írt és nyilatkozott az antiszemitizmus terjesztése ellen. Majd azt is állította, hogy az ablakán át megszárták ugyanezen okból. A bejelentésnek hatalmas visszhangja támadt, aláírásgyűjtés indult, értelmiségiek tiltakoztak az antiszemita brutalitás feltámadása ellen. A közvélemény előtt megrajzoltak egy fantomképet, a magyar nacionalista, az úri betyár terrorista képét, aki védtelen asszonyokat szurkál, mert a felbujtók, a populista írástudók erre bujtogatják. Az ügy mellé odaállt a Nyilvánosság Klub nevű egyesület, amelyet eredetileg állítólag azért szerveztek, hogy őrkdjék a tájékoztatás tisztasága felett. Most kiderült, hogy az egész szemén szedett hazugság. Az asszony beteg, a korbácsos magyar fasiszták nem léteznek. Az ablak, amelyen át beszúrtak, őt méter magasan van. Közben azonban a történész elmondott egy csomó mélyenszántó elemzést a magyar nacionalizmus terjedéséről, veszélyességéről és a jóérzésű emberekben talán kialakult valami büntudat is. A történészben nem alakult ki büntudat, pedig történész létére saját feleségét nem ismeri. Az elenyésző taglétszámú Nyilvánosság Klubot azonban még mindig a sajtóetika bástyájaként tartják számon.”⁴⁵

A fentiekkel kapcsolatban a fiatalabb generációhoz tartozó Novák Attila az alábbiakra hívta fel a figyelmet:

„A Hanákné és hordó ügyekben az 1944-es eredetű tapasztalat, az üldöztetéstől való félelem aktívan jelen volt. De jelen volt más, olyan „botrányokban” is, amely politikai vagy vallási kisebbségeket érintett. Mindenféle kisebbségi probléma megítélésénél ott *lebegtették* egy lehetséges Auschwitz képét, amely – így – a maga borzalmánál fogva – mindenféle párbeszéd lehetőségét megszüntette, és az eredetileg nem szélsőjobboldali véleményeket is *bezárta* a barnainges táborba. A jelenség azért is meghökkentő, mert a

holocaustban közvetlenül nem érintett generáció több tagja is aktív részese volt. Az 1944-es sérelem állandó hangoztatása így a kommunikáció bejárt (a zsidó problematika használatában pedig egyetlen) útjává vált, a vészkorszakkal való példálózás pedig *giccses toposzá* magasztosult. Ez magának a holocaustnak és túlélőinek ártott a leginkább, mert korlátlanul alkalmazhatóvá tette a vészkorszak szenvedéseit taglaló beszédét... tűrhetetlen és tisztességtelen, hogy az 1990-es években minden csoportkülönbséget megfogalmazó álláspontot a holocaust elkövetőivel hozzanak összefüggésbe.⁴⁶

Fónay Jenő, a POFOSZ elnöke, 1992. szeptember 8-án egy MDF-es lakossági fórumon a következő kijelentést tette:

„1992-ben, aki a fasizmust próbálja elítélni, az egy gyalázatos, alávaló, bolsevista bérenc.”

„A dologból takaros kis bortány keveredett” – idézte fel az *Egyenleg* című tv-híradóban elhangzottakat a szerkesztő. Fónay Jenő ugyanis, alig három héttel korábban, a Csurka-tanulmány megjelenésének napjaiban a Magyarok Világszövetségének egyik alelnöke lett. Óbudai kijelentései pedig enyhén szólva rossz fényt vetettek a magyarság újjáalakult nemzetközi szervezetére. Az *Egyenleg*-riportot idézték a másnap reggeli televíziós hírműsorok, a napilapok. Fónay Jenő szavairól beszámolt a rádió... A Fónay ügyel kapcsolatban állást foglalt a miniszterelnök is. Antall József azt mondta: Erkölcsi alapja annak van, aki egyszerre ítéli el a náciizmust és a fasizmust, illetve a bolsevizmust és a kommunizmust... Az *Egyenleg* ezt követően újra bejásztotta Fónay szavait, majd ismertette az *Egyenleg* szerkesztőségének véleményét: A felfokozott, indulatokkal teli, feszült magyar közéletben rendkívül nagy a felelőssége a nyilvánosság előtt közszereplést vállaló politikusoknak, illetve személyiségeknek. Fónay végül nyilvános levélben kényszerült bocsánatot kérni”

– büszkélkedett az újabb műbalhét – provokáló *Egyenleg* beszámolója.⁴⁷

Fónay Jenőt 1956 után jogerősen halálra ítélték. A kivégzés napján kivégezték a bitófa alá, és csak ott közölték vele, hogy kegyelmet kapott. 56-os hős volt, tehát, és nem volt „nás”. Személyén keresztül újra célba lehetett venni a nagymogulokat: Csoórit és Csukát, és így ütni lehetett az MDF-en és főleg, be lehetett bizonyítani, hogy az 56-os hősök közül azok, akik nem tartoztak se a volt kommunisták, se a

reformkommunisták, se a posztkommunisták közé és még csak nem is SZDSZ-esek, azok fasiszták. Fónay ugyanis azt merte kimondani, hogy 1992-ben, a több mint négy évtizedes kommunizmus bukása után két évvel *csak és kizárólag a hatalomátmentésben érdekelt posztkommunisták érdekeit szolgálja a nem létező fasiszmus elleni állandó harc*. Ezért indult be ellene a médiakommandó a maga sajátos technikájával. Miután már három hete folyt a „náci alapvetésűvé” minősített Csurka-tanulmány körüli botrány, az a kitétel, hogy „Fónay alig három héttel korábban, a Csurka tanulmány megjelenésének napjaiban lett a magyarok Világszövetségének alelnöke”, semmi mást nem szolgált, mint hogy összemossa Fónayt és Csurkát, és a gyanútlan nézőnek azt sugallja, hogy a Fónay által elmondottaknak valójában a Csurka-tanulmányhoz van köze. Ne is gondolkozzon a néző azon, hogy mi is az inkriminált mondat, és hogy egyáltalán kifogás alá esik-e. Fogadja el, hogy olyan Csurka-szerű.

1992. október 23-án a Kossuth téren a Magyar Köztársaság elnöke, az SZDSZ-es Göncz Árpád nem mondta el ünnepi beszédét, mert a mikrofonhoz lépve hatvanhét másodpercen keresztül tartó fütty és tapskoncerttel fogadta őt a zömmel 56-os veteránokból álló ünneplő közönség. Az elnök meg sem kísérelt a tömeghez szólni, riadtan tekintett jobbra-balra, majd megsértődve elvonult. Példátlan megfutamodását mentve kitalálták a fasiszta tüntetés meséjét, mert a téren jelen volt két vagy három neonácisapkás, Árpád-sávos zászlót lengető fiú. Azt szuggérálták, hogy az elnök megdöbbsent a neonáci sapka látványától (bámulatosan jó szeme lehet!), és a „fasiszta provokáció” miatt nem mondta el a nemzeti ünnepen államfői beszédét. Később, a Sony cég vizsgálatából kiderült, hogy az *Egyenleg* által sugárzott szalagokat összevágták és a neonáci jelképeket viselő fiúk, az elnök fellépése idején már nem voltak a téren, mert a rendőrség azt megelőzően elvezette őket.⁴⁸ Ettől kezdve azonban ez a tüntetés nem a köztársasági elnök megfutamodásáról szólt, és nem is arról, miért is fordult szembe vele 56-os harcostársainak zöme.

Az 56-osok több ok miatt is elégedetlenek voltak egykori elitélttársukkal. Elsősorban azért, mert Göncz alkotmányos lehetőségein túlnyújtózva megakadályozta a rendszerváltó kormányt a nyíltan az elitváltás elszabotálásában érdekelt médiaelnökök leváltásában, illetve szembefordult a történelmi igazságtételt szorgalmazókkal.⁴⁹ Az igazságot visszafogott történelmi igazságtételi törekvések, melyek kizáró-

lag a főbenjáró bűnök elkövetőire (gyilkosok, tömeggyilkosok, illetve minősített hazaárulók) korlátozódtak volna, az egykori demokratikus ellenzékiek és a nyomukban lihegők szájában „leszámoló indulattá”, elszámolás helyett „leszámolássá” váltak.⁵⁰ A média nem adott lehetőséget az igazságtétel melletti kiállásra, aki mégis megtette, kiátkozásra került. Mindezt tetetözte az elnöknek az a meglehetősen arrogáns gesztusa, amivel megakadályozta, hogy az 56-os szervezetek képviselője is beszédet mondhasson a téren.

A szociálliberális politikusok, véleményformálók értelmiségiek és médiabeli szövetségeseik az Antall-kormányt és személyesen Boross Péter belügyminisztert vádolták még a „fasiszta tüntetés” megszervezésével. Összehangolt médiatámadással hírbe hozták a határőrséget és a köztársaság létét veszélyeztető, szervezett provokációról beszéltek, hogy feledtessék, az országnak olyan elnöke van, aki már egy ilyen horderejű ügytől is bepánikol, és nem képes ellátni feladatát. Az elkötelezetten antifasiszta szociálliberálisok egészen hatalomra jutásukig ígérték, hogy ki fogják deríteni, mi is történt 1992. október 23-án a Kossuth téren. Kormányra kerülésük óta ennek az ígéretüknek a beváltásával is adósok.

„Nem felejttem el azt az október 23-át, amelyen mi, hívei és tiszteltjei mellett magára hagytuk Göncz Árpádot, a Magyar Köztársaság elnökét. Ötven két, Magyarország egyik legnépszerűbb, köztisztelteinek örvendő állampolgárát. Csak mert nem akartunk „ezek közé” keveredni!”⁵¹

A közélet állapotát és a felajzott indulatokat jellemzi, hogy a budapesti főrabbi, Landeszmann György 1993 februárjában egy interjúban többek között erre a kijelentésre ragadtatta magát:

„Ha felsorolnánk azoknak a zsidóknak az értékeit a magyar kultúrájában, amit ha kivonnánk Magyarországról, akkor nem maradna semmi más, csak a bógatya és a fityűlős barack.”⁵² (sic!)

A közélet állapotát és a felajzott indulatokat jellemzi, hogy a budapesti főrabbi, Landeszmann György 1993 februárjában egy interjúban többek között erre a kijelentésre ragadtatta magát:

Begyűlés: A nemzettudatról és a „zsigerekről”

Magyarországon 1990-91-ben nem csak a több mint négy évtizedes szocializmus omlott össze, hanem véget ért a több mint fél évszázados idegen megszállás is. Joggal merült fel az igény, hogy a 20. század fordulójához közeledve, a bipoláris világ megszűnése után, újra végig-gondoljuk a magyar, európai és világtörténelem legfontosabb kérdéseit, újra szembenézzünk nemzeti történelmünk legfontosabb kihívásaival. Mindez azért is megkerülhetetlenül fontossá vált, mert generációk sora nőtt fel egy olyan kizárólagosságra töre ideológia szorításában, mely szerint a történelem állandóan fejlődik, tökéletesedik, az ember pedig, ha rálép a megfelelő útra, biztosan haladhat az egyre igazságosabb, egyre boldogabb jövő felé. A megfelelő út pedig a marxista-leninista elméletekben lefektetetteknek megfelelően: a szocializmuson keresztül a kommunizmusba vezet. A történelem minden szereplőjét és minden eseményét ennek a jövőnek a soha be nem teljesülő ígéreteihez mérték. Nemzeti múltunk, kontinensünk és a világ elmúlt évszázadának valós történéseit, mozgatórugóit, csapdáit, hazugságait, vélt vagy valós választási lehetőségeit a realitásokkal és nem egy ideával mérve akarták a rendszerváltók a múlt örökségét feldolgozni. Ez a törekvésük azonban újra csak a véleményformáló és médiaértelmiség legbefolyásosabb csoportjainak létérdekébe ütközött. Nemcsak azért, mert mint azt Kohl kancellár mondta: „Aki kezébe keríti a fiatal nemzedék történelemszemléletét, kezébe keríti a jövőt is”, hanem azért is, mert ez a jól körülhatárolható értelmiségi csoport évtizedeken keresztül magyarázta az embereknek, hogy az a normális, jó és igazságos, ahogy a szocialista rendszer – az ő rendszerük – működik. Most megint csak ők – sokszor személy szerint is ugyanazok – akarják megszabni nekünk, mit gondoljunk a múltból: a kommunista múltból, az azt megelőző és azt követő időszakról.” Ők érdekeltek abban is, hogy a történelemírás által már rég meghaladott „fasiszta Horthy-korszak”, „modernizáló baloldal”, „retrográd, elavult, maradi jobboldal” képe változatlanul tovább éljen, hogy a vulgár-marxista történetírás legsötétebb ötvenes éveit idéző bornírtságok újra és újra nyilvánosságot kapjanak.

Ennek a történelemszemléletnek már-már saját paródiájába hajló torzítása jellemzi a fent már többször idézett élliberális Szabó Miklós publicisztikai tevékenységét. Az egykori demokratikus ellenzék által

szervezett repülő egyetemnek történész előadója, SZDSZ-es országgyűlési képviselő, a HIT gyülekezet⁵⁴ Holocaust megemlékezésén megtartott előadásában az alábbiakat mondta:

A rendszerváltó Antall-kormány, miközben újra divatba hozta az antiszemitizmust, eszmeileg restaurálta a Horthy-rendszert, ugyanis a történelmi nagybirtokrendszert már nem lehetett visszaállítani. Rehabilitálta a II. világháborús hadbalépést megelőző területi revíziót, és a német oldalon való háborús részvételt, végső soron pedig a nyilasok (!) szovjetellenes háborúját. Az MDF-propaganda szoros kapcsolatot tartott a szélsőjobboldali Hunnia-körrel, amit az bizonyít, hogy az Új Magyarország című újság közös estet rendezett a Hunnia-körrel. A Horthy-kurzus alapvetően antiszemita volt. Antikommunizmusának az volt a baja a kommunista rendszerrel, hogy elvette a hatalmat a magyar uraktól – pedig a hatalom történelmi jogon egyedül őket illeti meg –, és a zsidók és prolik kezébe adta, ami nem más, mint a magyarság meggyalázása. Az MDF-propagandában ez a szemlélet kísért. Az elmúlt években az Antall-kormány (nyilas) szemléletről tett tanúbizonyságot. Utalhatunk itt Horthy újratemetésére, háborús bűnösök sorának rehabilitálására. A hagyományt kereső erők egy része a modernizációs feladatok kihívása elől a Horthy-rendszer legrosszabb örökségének felélesztéséhez menekül.⁵⁵

Az SZDSZ-es politikus-történész által a Horthy korszakról és a rendszerváltozás utáni demokratikus átalakulás időszakáról felrajzolt kép kettős célt tűzött maga elé. A legrosszabb, sematikus, vulgár-marxista hagyományokhoz visszanyúlva felelevenítette azokat a hívószavakat, melyeket a két háború közötti és a II. világháború alatti Magyarországgal kapcsolatban a 60-as évek végéig használtak – azt követően ez a stílus jobb körökben már nem számított szalonképesnek – hogy összemossa őket a rendszerváltó kormány időszakával. A Horthy-rendszerrel kapcsolatosan használt kifejezések, mint: antiszemitizmus, restaurálás, nagybirtokrendszer, nyilas, szovjetellenes, szélsőjobboldali kurzus, urak és „prolik” szembeállítása, Szabó és több vele egycélú és egyívású tollnok szerint egy az egyben alkalmasak voltak az Antall-Boross éra jellemzésére is. Erződik, hogy benne is, mint az alább idézett Révész Sándorban „zsigeri” idegenkedés, gyanakvás munkált:

„Az igazság az, hogy miközben Antall társadalomideálja kétségkívül közelebb áll hozzám, mint Aczéle, az aczéli személyiséget és

annak közegét sokkal jobban értem és sokkal inkább át tudom élni, mint az Antallét. Nyilván azért is, mert egy zsidó gyökerű kommunista családban nőttem fel, erről van belső képem, az Antallt nevelő középosztályról nincs.”⁵⁶

A zsigerek először akkor jutottak szerephez, amikor a rendszerváltó magyar országgyűlés az ezeréves koronás magyar címer használata mellett döntött. A címervita ugyan látszólag a „koronakérdés” körül forgott, valódi tétje azonban az volt, vállalja-e a Magyar Köztársaság több mint ezeréves történelmünket vagy pedig, a Magyar Népköztársasághoz hasonlóan, abból szemezgetve, a továbbiakban is csak az ún. forradalmi, haladó hagyományokat tekinti sajátjának.⁵⁷ Valahogy úgy, ahogy azt az azóta elhunyt Hanák Péter felesége állítólagos támadóit oly nagyon ingerlő írásában leszögezte:

„En a reformkor nemzeti liberalizmusát, a századelő szociálisan megreformált nemzeti és politikai programját tartom a jó hagyománynak, és nem a nemzeti konzervativizmust, amely azért csak nacionalista és konzervatív marad, annak a nacionalista konzervativizmusnak az örököse, amely már kétszer taszította Mohácsnál súlyosabb katasztrófába az országot és a nemzetet, amelynek nem csekély része volt magának Trianonnak az illetén történt ránk erőszakolásában, az 1945-öt követő szovjet megszállásban, az 1947. évi békeszerződés kemény realitásának meghozatalában.”⁵⁸

Ugyanez a rákosista Szabad Nép egykori publicistájának, a már idézett Kende Péternek tollából:

„Az a Magyarország magától omlott össze 1944-ben. Soha nem úgy alakult volna Magyarország szovjet megszállása, mint ahogy alakult, ha a régi Magyarország nem lehetetlenítette volna el magát az 1944-es évvel. ...Magyarország bajaiért elsősorban a régi Magyarország volt a felelős, ezzel kontinuitásba lépni nem lehetett...De Antall mégis megpróbálta. ...az urbánus értelmiségiek egy pillanatban azt hitték, hogy megint itt a fehér vagy a zöld veszedelem, ami ellen össze kell fogni....Az Antall kormány játszadozása a múlttal, a süjtások, a menték, a darutollak előkaparása a lomtárból – hogy csak metaforikusan szóljunk – immunizálta az országot a múlt visszahozásának veszélye ellen. Most hogy ez megtörtént, végre modernizációs pályára állhat Magyarország.”⁵⁹

Lehet, hogy Kende és Hanák egyáltalán nem ismeri a történelmet? Lehet, hogy nem hallottak arról, hogy 1944-ben még tartott a II. világháború? Lehet, hogy Jaltáról és a nagyhatalmi osztózkodásokról sem hallottak? És arról sem, hogy a szovjet megszállás a magát egy puskalövés nélkül megadó és végig kollaboráló Csehszlovákiát és a végig áldozat Lengyelországot ugyanúgy sújtotta, mint minket? Mi célt szolgálnak akkor a fenti sorok? Talán csak nem a modernizációt?

Az elmúlt fél évszázad magyar történelméről az „elfogulatlanságáról” hírhedt SZDSZ-es köztársasági elnöknek, Göncz Árpádnak is a fentiekkel megegyező a véleménye:

„Ami a holocaustot még a nagyságrendileg azonos mértékű sztálini mészárlástól is megkülönbözteti, az az, hogy a sztálini rendszer legalább úgy tett, mintha valamiféle morális értéket szolgált volna...A

Horthy-korszak, amely megpróbált visszajönni az elmúlt négy évben, nem vette tudomásul, hogy a társadalom megváltozott állapotban volt. Nem vette tudomásul, hogy a szocializmus negyven évében létrejött egy szekularizált és erősen polgárosodott társadalom, amely csak arra várt, hogy szabadságot, fényt kapjon...Nem vette észre, hogy nincsen közigazgatás, hanem önkormányzatok vannak, hogy nincs csendőrség, s hogy a második világháborút elvesztettük....S a 94-es választások válaszoltak a magyar antiszemitizmus mértékére, osztálytartalmára vonatkozóan is. A vidék meggyőző nemet mondott. Csak néhány dzsentri zárványtömről mutatott érdeklődést.”⁶⁰

Jó tudni, hogy Elnökünk szerint a sztálini mészárlásokat az különbözteti meg a holocausttól, hogy azok, „morális értékeket szolgáltak”. Még akkor is, ha csak afféle „valamiféleket”. A lényeg azonban az, hogy a szocializmusnak köszönhető a magyar polgárosodás. Arra sajnos az Elnök már nem emlékszik kristálytisztán, hogy az önkormányzatiság az Antall kormány időszaka alatt született újjá. Keveri a szocialista tanácsrendszerrel. Szólni kellett volna neki arról is, hogy közigazgatás volt és lesz is, mert anélkül modern állam nem működhet. Ami a magyar antiszemitizmus osztálytartalmára és a dzsentri zárványokra vonatkozik, az egy másik beszédből való. Azt még 1952-ben írta, talán egy Szabad Nép-félőrára.⁶¹

A fenti szövegek jól illusztrálják, hogy a lomtárba illő múlt visszaállításán munkálkodó jobboldallal szemben a baloldal az állandó meg-

újulás, a nyugatosító modernizáció letéteményese. Ez a szembeállítás már a harmincas évek óta kísértő népi-urbánus szembenállásnak is sajátja volt.

A vitában tehát nem egyenrangú felek vesznek részt annyiban, hogy az egyik a haladást, a jövőt képviseli, míg a másik a múltat, a visszahúzó erőt. Így nem lehet kétséges, hogy a népi oldallal (értsd jobboldal) nem párbeszédet kell folytatni, nem kompromisszumokat kell vele keresni, hanem le kell győzni, ki kell iktatni az ország politikailag mértéktartó köreiből... A népiek ebben a koncepcióban nem szalonképesek...⁶²

„Magyarország kevés konzerválható örökség fölött rendelkezik”⁶³ – „története nem más, mint egy Mohács óta tartó kudarcsorozat”⁶⁴ – állítják azok, akik továbbra is állandó gyanakvással, egyfajta kívülállással és valami soha sehol nem létező ideáltípushoz mérve tekintenek múltunkra, hagyományainkra. Meg akarják akadályozni, hogy a több mint fél évszázados megszállás és az ezzel járó nemzeti megalázottság után Magyarország jogos önbizalomra és nemzeti identitásra tegyen szert. Pedig az új, globalizációs világ időszakában egyszerűen a magyarság léte forog veszélyben, ha mint nemzet nem tud megerősödni. A marxista iskolázottságú és ott megrekedt értelmiségieknek egy része ugyanis a 20. század tragikus következményei ellenére még mindig nem képes megérteni, hogy a nemzet sokkal erősebb hívószó, mint az osztály, és erősebb kötődést jelent a gazdasági kötelekeknel is. A nemzeti összetartozás olyan közös identitást képes kialakítani, mely túlnyúlik nemcsak a műveltségi és foglalkozási megosztottságon, de az életkor, nem, faj és sok esetben az etnikai különbségeken is. A nemzet tehát pozitív fogalom, olyan politikai és jogi szövetség, melyet szabad és egyenlő polgárok kötnek jogaikat és kötelezettségeiket számba véve. A nemzetet összekötik a közös rituálék, a közös vállalkozások, a közös iskoláztatás, az általános hadkötelezettség, a nemzeti ünnepek, a himnusz, a szimbólumok, a háborúk és a polgárháborúk, a forradalmak. A győzelmek és vereségek, a felemelő pillanatok és a bukás, a gyász is. Magyarország csak egész történelmével együtt vállalható, hasonlóan az egyes emberekhez. Hiába érdekeltek egyesek múltjuk kevésbé fényes lapjainak eltagadásában, árulásaik és szégyenteljes tetteik elválaszthatatlanul hozzájuk tapadnak. Magyarországnak vissza

kell kapnia történelmét, igazi hőseit. Még kell ismernie a két háború közötti korszak és a II. világháború alatti igazi történelmét, de meg kell ismernie az 1945 utáni évtizedek hamisítatlan és kendőzetlen valóságát is.⁶⁵

Ebben segít a már többször idézett Kende Péter, akit a Magyar Tudományos Akadémia tagjai közé is beválasztottak:

„a kommunizmus...sikereivel és kudarcaival, felmagasztosulásaival és megcsúgyenyüléseivel együtt közös kaland, az egész társadalmat magával ragadó s együtt sújtó közös vállalkozás. Aki ezt nem akarja tudomásul venni, az teljesen félreismeri az elmúlt fél évszázad magyar nemzeti történelmét”.⁶⁶

Szomorú, hogy a fentieket valló Kende Péter, aki infornális cikkekkel uszított éveken keresztül a legvésterhesebb rákosista években, egyáltalán nyilvánosságot kaphat a demokratikus Magyarországon.⁶⁷

Ebben a fent említett „magával ragadó közös, kalandos vállalkozásban”, egy „szekularizált és erősen polgárosodott társadalom kiépítésén” munkálkodott ki ki tudása és tehetsége szerint. Egyesek a Szabad Népben uszítottak, másokat B-listáztak, 1945 és 1955 között koholt perekben mintegy 300 ezer embert meghurcoltak, százsámra végezték ki az embereket, léseperték a padlásokat, kuláktalanították a vidéket, stb. És akkor még nem beszéltünk az 1956 utáni megtorlásokról. És egy darabig valószínűleg nem is fogunk. Mert ma az a módi, hogy együtt koszorúz a pufajkás és az egykori áldozat. Ezért írják nyughatatlan aktivistáik, hogy ma már „pufajkásózni” és „zsídózni” egyre megy.⁶⁸ Vagy másképp:

(a mai antiszemitizmus) kommunisztázásba csomagolja a megkülönböztetést⁶⁹

Aki tehát a rendszerváltozás után hét évvel a kommunistákat, besúgókat, pufajkásokat szidja, antiszemitának tekintendő. Luszti Péter MSZP-s képviselő „sárga csillaggal való megjelölésnek” nevezte az MTV Híradójában⁷⁰, hogy a bíróság ügynök voltát bizonyító dokumentumokat tárt fel.

És itt bezárult a kör.

„A történelmi változás fájdalommentes volt.
Mintha mi sem történt volna.”⁷¹

Az egykori demokratikus ellenzék, és politikai képviselőik, a Szabad Demokraták Szövetsége, a velük szolidáris véleményformáló értelmiség és média-elit elárulta a rendszerváltozást. A legilletékesebbek egyike, Kőszeg Ferenc írja:

„1990 nyarán az SZDSZ még az államadósság eltitkolóinak, az állambiztonsági ügynökök azonosítását követelte. Amikor viszont a jobboldal követelt a maga riogató szóhasználatával igazságtételt, a liberális párt sommásan elutasította azt is, hogy a foglyaikat saját kezűleg halálra kínzó egykori ÁVH-s tisztek a bíróság elé kerüljenek. Nem az a baj ezzel, hogy néhány tucat kiöregedett ÁVH-s megúsza a tárgyalást, hanem hogy a felelősségre vonás elmaradása hozzájárult ahhoz, hogy a kommunizmus nevében elkövetett emberiségellenes bűntettek elanekdotázható emlékké szelídjöljenek, ellentétben a náci bűntettekkel, amelyektől – joggal – máig borzad a világ.”⁷²

A lényeg azonban, hogy 1994 után az MSZP-SZDSZ koalíció felállásával egy csapásra elhárult a szélsőjobb oldali veszély. Modernizációs pályára állt az ország. A népfrontos Charta feloszlott. Beszüntette, illetve korlátozta működését a többi hasonló rendeltetésű szervezet, pl., a Nyilvánosság Klub, a Tegy a gyűlölet(ért) ellen stb. mozgalom.⁷³ A médiaháborúban kiütéssel győztek a szoclíb kékszalagosok. A zsidózás bevett szokássá vált a „mainstream” lapokban, a „mainstream”-hez tartozó újságírók és politikusok részéről.⁷⁴ Miután azonban az antifasiszta harcnak már vége, a toll- és médiakommandósok bevetése szünetel. Az egészben ugyanis, mint az a fentiekből is minden kétséget kizárón kitűnik, a „zsidók” voltak a legkevésbé érdekesek. Illetve az antiszemita kijelentések. Mint láttuk, csak az számított, hogy ki mondta. Így jutottunk el odáig, hogy az egykori demokratikus ellenzékiekből szerveződött párt, az SZDSZ elnökének, Kuncze Gábornak a vezetése alatt álló Belügyminisztérium a foglyait saját kezűleg halálra kínzó ÁVH-s tiszteknek ad felmentő levelet, miközben a Magyar Köztársaság ugyancsak SZDSZ-es külügyi államtitkárának, Eörsi Mátyásnak, ügyvédi irodája vállalja ezen ÁVH-s főtiszt, Vajda Tibor, magyarországi képviselőtét.⁷⁵

Az egykori rendszerváltók legtöbbször már kiderült, nem a rendszerrel volt bajuk, csak azzal, hogy nem ők irányították. 1991 és 94 között nemtelen harcot vívtak a rendszerváltó kormány ellen. Vádjaikat és hazug állításait médiahadállásaik segítségével naponta kürtölték a világra, anélkül hogy bármikor is szükségét érezték volna, hogy azokat tényekkel is alátámasszák. A Horthy-kor visszaállítására törekvő Antall kormány rémmeséjének alapja annyi volt, hogy a magyar országgyűlés a koronás címert fogadta el, és hogy a parlament előtti diszörség új egyenruhájának tervezésekor az egykori Bocskai-ruhát vették alapul. Felhozták még, hogy Horthy Miklós hamvainak hazatértekor, a családi temetésen a kormány egyes tagjai is részt vettek.⁷⁶ De a fentieken túlmenően semmi nem utalt a „Horthy-kor visszahozatalára”. Azt is széles körben terjesztették, hogy a rendszerváltó kormány diktatúrára tör, és a 94-es választásokat sem fogja megtartani. Megvádolták, hogy lövetni akart, hogy kirekesztő, antiszemita, hogy nem demokrata stb. Soha egyetlen vádjukat, állításukat nem támasztották alá.

Alaptalan állítások, vádaskodások, rágalmak. Egyesek logikája szerint aki az SZDSZ-t és mindenkori elnökét (Kis, Pető, Kuncze stb.) nem szereti, az antiszemita. Így lett például Orbán Viktorból, a Fidesz Magyar Polgári Párt elnökéből „törtető kis senki, aki kódolt nyelven zsidózik az alja szélsőjobb elvárásai szerint.”⁷⁷ Ez utóbbit minden valószínűség szerint azzal érdemelte ki, hogy 1994-ben az MSZP unszólása ellenére sem volt hajlandó az MSZP-SZDSZ koalícióhoz csatlakozni. Hány antiszemita keletkezett így a kilencvenes évek Magyarországon? Hiszen egyesek szerint közéjük tartozik mindenki, aki nem posztkommunista és/vagy baloldali liberális.⁷⁸

A történelem tapasztalatai azt tanítják, hogy rendszerváltozás csak akkor jár együtt az elit⁷⁹ széles körű cseréjével, ha azt forradalmi terror, vagy idegen győztes, esetleg megszálló hatalom kényszeríti ki. Békés rendszerváltozás általában sehol nem jár együtt a politikai, gazdasági és kulturális élet vezető pozícióiban lévők teljes körű leváltásával. De korlátozott, szimbolikus számonkérésre, és legalább a legexponáltabbak egy részének eltávolítására mindenképpen szükség lett volna. Hogy ez nem történt meg, azért súlyos árat fizetett és fizet az egész magyar társadalom. A jogkövető magatartás hiánya, a morális értékek devalválódása, a személyes felelősségvállalás relativizálódása a polgári demokratikus rendszer alapjait ássa alá. Semmi sem segíti

jobban a törvénytelenység terjedését – írja a térséggel foglalkozó, lengyel gyökerű közíró, Anne Applebaum –, mintha a gazemberek elkerülik a felelősségrevonást és zsákmányukból remekül megélve beleröhögnek a nyilvánosság képébe. Az, hogy a múlt bűneit nem sikerült feltárni, sok millió ember számára azt bizonyítja, hogy nem éri meg tisztességesnek lenni. Vagyis minél bölcsebb volt valaki, annál inkább kollaborált. A tisztesség nem fizet jól, a korrupció igen.⁷⁹

Ahogy a holocaust idején elkövetett embertelenségekkel – ha egy emberöltővel később is, de – elkövetkezett a szembenézés ideje, úgy a kommunizmus alatti becstelenségekről is számot kell majd adni. És akkor azokat is erkölcsi felelősségre vonják majd, akik a rendszerváltás megakasztásáért, a teljes posztkommunista elit hatalmon tartásáért és mindenfajta számonkérés elszabotálásáért is elmarasztalhatóak. És beszámoltatják majd őket arról is, miért használták az antiszemita – antifasiszta tematikát a posztkommunista hatalomátmentők érdekében. Pedig jól tudták, hogy Auschwitz óta végtelenen más értelmet kapott az antiszemita uszítás. És az antiszemita uszítással való játszadozás?

Budapest, 1998. február

Jegyzetek

- ¹ A népi-urbánus vitáról a legújabb figyelemre méltó kötetet Fricz Tamás publikálta. *A népi-urbánus vita tegnap és ma*. Politikatörténeti füzetek VII. Napvilág kiadó, 1997.
- ² L. erről. PELLE JÁNOS: *A zsidó reneszánsz esélyei a rendszerváltás után*. in: *Holocaust emlékkönyv*. A vidéki zsidóság deportálásának 50. évfordulója alkalmából TEDISZ, Budapest 1994. 384-385.o.
- ³ 1964-65-ben került sor a frankfurti un. Auschwitz-perre, Willy Brandt 1970-ben hajtott térdet a varsói gettóemlékmű előtt. Emlékeztet az 1978-as Fibinger-ügy, amelyben Baden-Württemberg tartomány CDU miniszterelnöke kénytelen volt náci múltja miatt lemondani hivataláról, valamint a náci háborús bűnök elévülési idejének meghosszabbításáról szóló rendelet, amely egybeesett a „Holocaust” című amerikai televíziós sorozat NSZK-beli vetítésével. (1979. január, 1982 novembere, stb.)
- ⁴ L. erről bővebben: TONY JUDT: *A múlt más világ*. 2000. 1993. szeptember. 5. évf. 9. szám. 11-21 o.
- ⁵ A nyugat-európai értelmiség, mindenekelőtt a francia baloldaliak Moszkvával kollaboráló részéről és a múlthoz való viszonyulásukról l. részletesebben: ALAIN BESANÇON: *Forgotten Communism*. Commentary, 1998 január
- ⁶ Besançon fent idézett tanulmányában megemlíti, hogy Franciaország egyik vezető

- délutáni lapjának nyilvántartása szerint 1990–97 között 480 alkalommal fordult elő a „nácizmus”, és 7 alkalommal a „sztálinizmus” kifejezés. „Auschwitz” 105-ször, „Kolima” 2-szer. Az „ukrajnai mesterséges éhínség” – melyben becslések szerint csak 1933-ban 6 millió ember vesztette életét – egyszer sem.
- 7 ALVIN H. ROSENFELD: *The Americanization of the Holocaust*, Commentary, 1995. június, 99/6 35–41. o.
- 8 GEORGES W. BALL–DOUGLAS B. BALL: *The Passionate Attachment. America's Involvement with Israel*. W.W. Norton New York, London, 1992 Az AIPAC (American Israel Public Affairs Committee) lobby-szervezet rendszeresen készít „ellenség-listákat”, melyekre „azok a politikusok kerülnek fel, akik nem Izrael-barát vagy nem arab-ellenes kijelentésre ragadtatták magukat. 217. o.
- 9 P. SZÜCS JULIANNA: Népszabadság, 1995. XI. 20. P. Szűcs Juliannát 1983 szeptemberében nevezte ki a pártközpont a Mozgó Világ című folyóirat főszerkesztőjének, mert a lap előző vezetésének politikai nyitottságát nem volt hajlandó tovább tűrni. P. Szűcsöt és lapját ezért széles körű értelmiségi bojkott sújtotta.
- 10 „Azok közé a liberális értelmiségiek közé tartozom, akik írásaikkal és tetteikkel egyaránt komoly segítséget nyújtottak az MSZP-nek, hogy az kitörhessen az elzártságból. Ami azt illeti, ezt ma sem bánom.” György Péter (SZDSZ) *Több mint bűn, hiba* Népszabadság, 1997. XII. 15.
- 11 Mazsike hírlevele, 1996. VII. szám.
- 12 BILL LOMAX: *The strange death of „Civil Society” in Post Communist Hungary*, Journal of Communist Studies and Transition Politics. Vol. 13. No. 1, March 1997
- 13 Ez az antifasiszta retorika persze a szovjet-német barátság időszakában (1939–1941) szünetelt.
- 14 ARTHUR KOESTLER: *A bukott Isten*. 2000. II. évf. 7-8. szám. 36. o.
- 15 Az SZDSZ egyik főideológusának számító Tamás Gáspár Miklós (1990–1994-ig országgyűlési képviselő) 1996. május 7-én a 168 órában így nyilatkozott: „Én soha nem állítottam, hogy ezek a mozgalmak olyan rettenetes veszélyesek lennének, hogy a szélsőséges torgyánisták, csurkisták és szabóbercik megdönténék a köztársaságot.” Ugyanő 1944. július 23-án a Magyar Nemzetben: „1992 őszén, aki nem gondolta azt, hogy a demokrácia veszélyben van, annak elment az esze.” in: TÓTH GY. LÁSZLÓ: *A kádárizmus örökösei és a polgári Magyarország*. Kairosz, Budapest, 1997. 276 o.
- 16 Az 1994-es Gallup felmérés adatai azt mutatták, hogy a parlamenti pártok közül a posztkommunista utódpart, az MSZP tagsága körében mértek a leginkább antiszemita beállítottságra utaló válaszokat. Az is közismert tény, hogy az MSZP ifjúsági szervezete, a Baloldali Ifjúsági Társulás az 1990-es parlamenti választások idején a Fidesz plakátjait „Zsidesz” szövegekkel festette át, és falfrirkák formájában is terjesztette „szóeleményét”, miután azt az 1989-es szilveszteri „Népszabiban” is publikálták. Kóvér László, a Fidesz Magyar Polgári Párt alelnökének nyilatkozata. Magyar Demokrata 1998/6. 310.o. A BIT akkori vezetője, a „tréfás kedvű” Kiss Péter, ma az MSZP–SZDSZ kormány munkügyi minisztere.
- 17 A Demokratikus Chartát 162-en bocsátották ki 1991. szeptember 26-án. Köztük: Konrád György (SZDSZ), Vitányi Iván (MSZP), Szabó Zoltán (MSZP), Hegyi Gyula (MSZP), Donáth László (MSZP), Gerő András (SZDSZ), Pető Iván (SZDSZ), Jancsó Miklós (SZDSZ), Fodor Gábor (FIDESZ, később SZDSZ), Surányi György (A Magyar Nemzeti Bank hivatalban lévő elnöke!), Bokros Lajos (MSZP), Nyérs

Rezső (MSZP), stb. A Chartához csatlakozott pl. a szélsőbaloldali Münnich Ferenc társaság is. Amikor Antall József miniszterelnök Surányi Györgyöt a Magyar Nemzeti Bank elnökét a kormányellenes Demokratikus Charta aláírása miatt elnöki posztjáról leváltotta, a Charta fizetett hirdetéseket közölt a sajtóban „Így járhat mindenki!” szöveggel.

18 „A mai SZDSZ annak idején baloldali ellenzékként szerepelt. Ezt a szót használták még a hetvenes években is. Később Haraszti Miklós kitalálta a „demokratikus ellenzék” kifejezést...egy ideális szocialista alapról bíralták a Kádár-rendszert. Erről a szocialista állásponttól aztán egy harmadikutas álláspontra helyezkedtek Bibó István nyomán. A lengyel Szolidaritás hatására a munkásönigazgatást hirdették. Végül kikötöttek a kapitalizmus képviselőiténél. Mindig azt hangoztatják, hogy nekik, csakis nekik van igazuk, soha el nem ismernék, ha tévednek...(az SZDSZ) valójában egy bolsevik módon szerveződő párt. Amikor a bolsevik szót használok, eszembe sem jut valamiféle ideológiára gondolni. A szervezet felépítése bolsevik. Hogy néhány ember dönt mindenről... arisztokratikus a mentalitásuk. Mindenkinél okosabbnak tartják magukat.” Krassó György nyilatkozata, Dátum 1990. IV. 5.

19 „1994-ben a szocialista-liberális kormány hivatalba lépésével ideiglenesen megszűnt a hivatalos antiszemitizmus” TAMÁS GÁSPÁR MIKLÓS: *A magyar kérdés másodszor*. Magyar Naráncs, 1997. X. 9.

Tamás Gáspár Miklós, az SZDSZ egyik frontemberének és ideológusának véleménye szerint tehát az Antall-Boross kormány időszaka alatt Magyarországon hivatalos antiszemitizmus volt! Ezzel egybecseng Hajdú János (MSZP országgyűlési képviselő 1994-98) véleménye is: „A koalíciós pártok tagjainak túlnyomó része garancia a humanista antifasiszta minimumhoz”, amit a Haladó Erők Fórumán fogalmazott meg, in: Magyar Nemzet, 1995. XII. 11. Hajdú János a pártállami Magyar Televízió legfontosabb politikai magazinjának főszerkesztője volt, a rendszerváltást megelőzően a Magyar Népköztársaság Svájci nagykövete. Értelmiségi körökben hírhedt volt Csoóri Sándort támadó fellépése miatt (Élet és Irodalom, 1983. IX. 16), mely után Csoórit szilenciumra ítélték. Erről részletesebben: RÉVÉSZ SÁNDOR: *Aczél és korunk*. Sik könyvkiadó, 1997. 316-320 o.

20 SCHMIDT MÁRIA: *Az antifasiszta NDK*. Magyar Nemzet, 1996. VIII. 16.

21 SZABÓ MIKLÓS: *A kárhozottak összeesküvése*. Népszabadság, 1990. V. 26.

22 RÉVÉSZ SÁNDOR: *Zsigány a ködben*. Mozgó világ, 1998. január 27-30 o.

Érthetetlen és ugyanakkor megdöbbentő, hogy a Magyar Televízió Magyar Fél múlt sorozatában bemutatott Ávósok I-III dokumentumfilm ismételt vetítése ügyében „az izraelita hitközség, illetve különböző zsidó szervezetek tiltakozására került sor. Az említett szervezetek és név szerint dr. Schweitzer József főrabbi úr kifogásolták az Ávós tisztek életrajzában a zsidó származás túlsúlyozását (!), amelyre most, a Holocaust 50. évfordulóján különösen érzékenyek a zsidó, illetve zsidó származású polgártársaink.” A Magyar Televízió műsorigazgatójának 1994 március 25-én kelt tájékoztató leveléből. A levél fénymásolatát közli KUBINYI FERENC: *Fekete Lexikon*, 1945-56 I. Malomfalvi kiadó, Thousand Oaks California, 198. o.

23 SZABÓ MIKLÓS: *A magyar zsidóság és a kommunista mozgalom*. Szombat 1995. május

24 Jellemző adalék, hogy Szabó Miklós írását kifogásoló cikkemet a téma iránt egyébként oly kitüntetett érdeklődést tanúsító Népszabadság visszautasította, így az az Új Magyarországon jelent meg *Az antiszemitizmus szerepe a baloldali érvrendszerében* címmel 1995. június 14.

- ²⁵ BABITS MIHÁLY: *Az írástudók árulása*. in: *Élet és Irodalom*, Atheneum, Budapest, 140. o.
- ²⁶ POKOL BÉLA: *Médiahatalom*. Válogatott írások. Windsor kiadó, Budapest, 1995. 29. o.
- ²⁷ Az MSZP Politikatörténeti Intézetében 1992 októberében tudományos ülésszakot tartottak abból az apropóból, hogy „Magyarországon aggodalmat kellett a rendszerváltást követően hatalomra jutott konzervatív kormányzatnak a média kisajátítására irányuló politizálása, illetve a szélsőjobbnek a megjelenése a parlamentben. A fő kérdés az volt, vajon várható-e Magyarországon a konzervatív jobboldalnál szélsőségesebb kormányképes hatalom megjelenése, illetve kormányra jutása.” in: SZÉKELY GÁBOR: *Fasizmus-diktátorok. Németország – Adolf Hitler* in: *Akik nyomot hagytak a 20. századon. Diktátorok-diktatúrák*. Napvilág kiadó. 1997. 48-49 o.
- ²⁸ „A médiára rátelepülő Antall-kormány időszaka alatt” a TV „liberális” elnöke nem engedte adásba az Antall József miniszterelnökkel készült interjút! Ma a „médiabéke” évében, 1998-ban, Horn Gyula miniszterelnök egy hónap alatt többet szerepel a közszolgálati Magyar Televízióban, mint Antall József egy év alatt. És ehhez még nem is számoltuk az 1997 óta működő kereskedelmi televíziókban való szereplését!
- ²⁹ Ahogy Kertész Imre gazdag jelentésű mondatát sem lehet arra az állításra csupasztítani, hogy Teleki és Szálasi ugyanazt jelentették: „Mi is választ el engem a magyar keresztény középosztálytól (amely persze inkább csak egy középértelmiségi réteg, semmint valóságos középosztály.)? Az, hogy nekik fontos a különbség: gróf Teleki Pál zsidózik-e, vagy Szálasi Ferenc, nekem viszont nagyjából mindegy, az én számomra mindenképpen Auschwitz a végeredmény.” KERTÉSZ IMRE: *Valaki más*. Magvető 1997.
- ³⁰ „A Nappali hold egyik (a fenti S.M.) írásáért – ne kerüljessük a szavakat – nyilvánosan megköveztek. Száznyolcvannál több írásban támadtak rám. Sokáig nem tudtam, kibirom-e a halálos közáport. Kibírtam. Sőt a lázalmokkal kísért tapasztalataim mellett még egy-két ijesztő igazságra is ráébredtem. Így ébredtem rá arra is, hogy aki igaz szeretne maradni, annak bizony még attól sem szabad visszahöklőnie, hogy egy-egy pillanatban igaztalanná válik. Mert néha épp a törés mutatja meg a szembenálló feleknek is a valóság drámai, illetve tragikus teljességét.” in: CSÖRSI SÁNDOR: *Nappali Hold*. Püski, Budapest, 1991. 6.o.
- ³¹ idézi: NYÉKI LAJOS: *Reflexiók Párizsból a magyar értelmiség hivatásáról*. in: *Az (magyar) értelmiség hivatása*. Tanulmányok, elemzések, levelek, vallomások. szerk. Ifj. Fasang Árpád Mundus, Magyar Egyetemi Kiadó, 1997. 320. o. A sokáig ünnevelt baloldali „guru” Sartre-ral ellentétben Aron (1905–83) korának egyik legnagyobb hatású, legismertebb nem-marxista francia filozófusa volt.
- ³² Miközben az egész média és a baloldali pártok szélsőjobboldali hatalomátvételtől reszkettek, soha senki nem nézett utána, honnan van pénzüik, fegyverük (!), egyenruhájuk stb. A Demokratikus Charta által rendezett tüntetéseken, a Horthy-újratemetése alkalmából tartott demonstráción stb. viszont még véletlenül sem jelentek meg. Pedig Horthy sem tartozott éppen a nyilasok kedvencei közé.
- ³³ Az adatot a fő „csurkológus” Karsai László közli, aki a „Kirekesztők” című összeállításával biztosított helyet magának a „megfelelő” időkben a „megfelelő” körökben. KARSAI LÁSZLÓ: *Búcsú Csúrka Istvántól és a Magyar Fórumtól* beszédes című írásában. in: *Holocaust emlékkönyv*, id. mű. 383. o.
- ³⁴ KENDE PÉTER: *Az én Magyarországom*, Osiris, Budapest, 1997. 108. o.

- ³⁵ Csurkáról már korábban az a pletyka terjedt, hogy egyszer részegen zsidózott és azért Aczél egy időre szilenciumra ítélte.
- ³⁶ AZ SZDSZ Országos Tanácsának és egyben a pártot virtuálisan vezető értelmiségi csoportnak meghatározó jelentőségű tagja.
- ³⁷ Vajon az öt akadémiajuk élére megválasztó német írók tudták-e ezt? Vagy a magyar „Stazinak” való besúgás más megítélés alá esik, mint a német?
- ³⁸ KOMORÓCZY GÉZA: *Egy magyar író, aki történetesen zsidó*. Élet és Irodalom 1997. december 19. Komoróczy cikkében Konrád *A láthatatlan hang* Bp., Palatinus 1997 című könyvét ismerteti. Komoróczy a tárgyalt időszakban egyetlen alkalmat sem mulasztott el „nas” voltának bizonyítására. Emlékezetes megállapítása szerint: „A holocaustért mindannyian felelősek vagyunk, azok is, akik még nem éltek azokban az években, azok is, akik – horribile dictu – tettek ellene.” „A harmincas évek közepe, vége, olykor egyenesen a kora 1944 látszik megelevenedni, írásban, szóban, képernyőn.” – írta a rendszerváltoztatás utáni 4. évben. Beszélő 1994. IV. 14. (A cikket a Magyar Hírlap is közölte.) (Az írására reflektáló cikkemnek a Beszélő olvasói levél formájában sem adott helyet. Így az a Pesti Hírlapban jelent meg 1994. V. 25.-én)
- ³⁹ KONRÁD GYÖRGY: *Tartós várakozók*. Szombat, 1995/3 5 o.
- ⁴⁰ POLONYI PÉTER: *A zsidó identitásról*. KONRÁD GYÖRGY: *A láthatatlan hang*. Mozgó Világ 1998. Január. 121-123. o. A Konrád idézetek a 227. o. illetve Magyar Zsidó Almanach, 1996-7, 39. o.
- ⁴¹ SPIRÓ GYÖRGY: *Különvélemény*. Népszabadság, 1990. október 21., 27.
- ⁴² Magyar Nemzet, 1990. X.13. 2 o.
- ⁴³ idézi ALEXA KÁROLY: *A Landesmann-dosszié*, A Heti Magyarország könyve, 1993. 10. o.
- ⁴⁴ Beszélő, 39. szám.
- ⁴⁵ CSURKA ISTVÁN: *Vasárnapi jegyzetek*. Püski-Magyar Fórum, 1991. 77-78 o.
- ⁴⁶ NOVÁK ATTILA: *Zsákkutak*. Szombat 1996. 10. 4.o.
- ⁴⁷ *Egyenleg. Képtelen történet*. CET könyvek. Belvárosi könyvkiadó 1993. 67-73. o.
- ⁴⁸ Lázár Jánosnak, a rendőrfőkapitány büntügyi helyettesének jelentése és Suha György rendőrségi szóvivő nyilatkozata idézi: Varga Domokos György: *A váratlan tanú*. 1992. október 23. Véletlen vagy összeesküvés? ESÁ Média Bt. 1995. 30 és 112 o.
- ⁴⁹ 1992. III-VII. között az elnök megtagadta ellenjegyzését a miniszterelnöknek az MRT és az MTV elnökeinek felmentésére irányuló kezdeményezésétől. Az alkotmánybíróság döntése alapján erre csak a demokráciát súlyosan veszélyeztető helyzetben van lehetősége az elnöknek.
- ⁵⁰ „Megakadályoztam az igazolási eljárásokat, a felelősségre vonást” – dicsekedett a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Kosáry Domokos. Magyar Nemzet. 1997. V. 14.
- ⁵¹ KARTAL Z.: *Kinek a zászlaja?* Magyar Hírlap 1996. III. 12.
- ⁵² Heti Magyarország, 1993. II. 26. A Landesmann-interjúval kapcsolatos reagálások a Heti Magyarország kötetbe foglalta és megjelentette. id. mű.
- ⁵³ *A kommunizmus mítoszának hideg valósága*. Beszélgetés Tony Judit történésszel 4 részben. Pesti Hírlap. 1994. május.
- ⁵⁴ A HIT gyülekezet és az egykori demokratikus ellenzékiekből alakult posztkommunista-balliberális SZDSZ összefonódásáról Németh Sándor a HIT gyülekezet vezető lelkésze az alábbiakat nyilatkozta a Népszabadság 1997. március 7. számában. „Az

SZDSZ alakuló gyűlésén mintegy nyolcszázan vettek részt, köztük legalább 450-en gyülekezetünkhöz tartoztak. A jelenlevőknek több mint a fele. ...A Szabad Demokraták Szövetségének még az elnevezése is tőlünk származik. stb.” Uzoni Péter a HIT gyülekezet azóta hirtelen elhunyt elnöke szerint: „Eljön az idő, amikor Isten a nemzeteket Izraelhez és a zsidósághoz való viszonyuk alapján ítéli meg” Magyar Nemzet, 1996. január 12.

⁵⁵ SZABÓ MIKLÓS: *Horthy-rehabilitáció és antiszemitizmus*. Holocaust emlékkönyv. id. mű. 358-359.o.

⁵⁶ RÉVÉSZ SÁNDOR: Népszabadság, 1997. I. 25.

⁵⁷ Szabó Miklós (SZDSZ) „Ha koronás címerünk lesz... a 45 előtti úri Magyarország-hoz való – legalábbis – visszavágyódást, nosztalgiát (fogja kifejezni.)” Az Országgyűlés rendkívüli ülészakának 2. ülésnapja, 1990. június 18. „Másképp a koronás címer – mely csak a történelmi Magyarországnak, illetve az irredenta Horthy-Magyarországnak volt címere – érthető bizalmatlanságot kelt a szomszéd államokban és a szomszéd népekben. BAUER TAMÁS: *Megint a címer*. Beszélő, 1990 VI. 30.

⁵⁸ HANÁK PÉTER: *Hagyomány és jövőkép*. Népszabadság, 1990. IX. 29. Hanák saját múltját is jó és vállalható, illetve rossz és vállalhatatlan szakaszokra osztotta. A vulgármarxista történetírás üdvöskéjeként, polgári kollegáinak eltávolítottjaként és feljelentőjeként eltöltött éveit a rossz hagyományok között tartotta számon és helyet-
⁵⁹ te inkább „ellenálló” múltját tekintette vállalhatónak. L: Kőbányai János interjúre-
génye: Heller Ágnes: Bicikliző majom, Kortárs, 1997. november–december–január.

Kende Péter id. mű. 230–231. o.

⁶⁰ A magyarországi holocaust a magyarok ellen irányult. Kőbányai János interjúja Göncz Árpáddal, Múlt és Jövő 1994/4. 4–14 o.

⁶¹ Göncz Árpád az átvilágító bírók határozatát a mai napig nem hozta nyilvánosságra. Pedig az érintettségével kapcsolatos pletykák évek óta terjednek országszerte.

⁶² Fricz Tamás. id. mű. 108–109. o.

⁶³ SZABÓ MIKLÓS: *A jobboldali alternatíva*. Népszava, 1996. december 18.

⁶⁴ Magyar Narancs, 1996. június 20.

⁶⁵ Jellemző adat, hogy míg 1990–1994 között Horthy Miklós kormányzó neve 407 alkalommal fordul elő a különböző cikkek, tanulmányok címében, addig Rákosi Mátyásé csak 109 szer. (Horthyé a legtöbbször: 273 alkalommal 1993-ban. Ugyan-
⁶⁶ ebben az évben Rákosié 18-szor) az Országgyűlési könyvtár Sajtófigyelő adatbázi-
sának adatai alapján

Kende id. mű. 118 o.

⁶⁷ Íme néhány találatomra válogatott gyöngyszem Kende Szabad Népben megjelentetett cikkeiből. —

„Az amerikai imperializmust, amely alig néhány évvel a második világháború után új lángtengerbe akarja borítani a világot, minden idegszálunkkal gyűlöljük... Nemzeti örökségünk vállalása és folytatása ma azt követeli, hogy szilárdan kövessük a Szovjetunió bölcs sztálini békepolitikáját... A moszkvai Kremlből egy hang – szilárd, jószágos, bölcs hang – üzeni a világ népeinek: A béke fennmarad és tartós lesz, ha a népek kezükbe veszik a béke megőrzésének ügyét és kitanak mellette.” „Sztálin szava ad reményt, biztatást és harci útmutatást a világ egyszerű embereinek.” „Mindszenty hiába próbálja papi méltóságát előtérbe tolni. Mind többek előtt válik nyilvánvalóvá, hogy Mindszenty vezetése alatt a katolikus egyház a reakciós erők gyűlekezési gócpontjává vált, hogy Mindszenty hitbuzgalmi egyesületei a reakció

- pártszervezetei, hogy Mindszenty háziapostolai az amerikai imperializmus magyarországi ügynökei. ...A népi demokrácia kormányzata sem fogja tűrni, hogy felelőtlen kalandorok – bármily méltóságban is – reakciós szervezkedésre használják fel az egyházat.” L. Lovas István: Kende Péter: *Kérlelhetetlen harcot – semmi liberalizmust* című cikkét, Demokrata 1997. VII. 24.
- 68 EÖRSI ISTVÁN: *Az emberi jogok és a politika*. Magyar Narancs, 1997. november 20.
- 69 UNGVÁRI TAMÁS: *A parvenü és a pária*. Világosság 1991/8 500 o.
- 70 1997. szeptember.
- 71 Milivoje Radovanovic aforizmája Magyar Napló, 1997. április 30 o.
- 72 Kőszeg id. mű.
- 73 Még az 1990-94-es években nagyon aktív Létminimum Alatt Élők Társasága (LAET) is beszüntette működését. Vagy lehet, hogy 94 óta senki sem él a létminimum alatt?
- 74 „Az SZDSZ listavezetője, vagyis miniszterelnök-jelöltje azért nem Pető lett, mert zsidó?
- Szekeres Imre, az MSZP frakcióvezetője: Az újságokból tudom, hogy ez volt az oka... az ilyen esetekben nem az illetre kell bízni a döntést, hanem politikai mérlegelés szükséges arról, hogy a pártnak a jelölés előnyös, vagy vele szavazókat veszít.” Szombat, 1995/1 8. o. Bodor Pál a Népszabadság hasábjain, Tamás Gáspár Miklós a Magyar Narancsban, Bruck András az Élet és Irodalomban kétszer megemlítette, hogy a Népszabadságban úgy a vezető szerkesztők, mint az újságírók között sok zsidó van stb.
- 75 Talán azért, mert az iroda alkalmazottai között több volt vezető ÁVH-s tiszt is dolgozik. Egykori pribéktársaik. Az egyik fia, Bauer Tamás szintén SZDSZ-es országgyűlési képviselő. Hogy kinek mit tett az apja, érdektelen. De ha egy ÁVH-s gyilkos előnyt húzhat a családi kapcsolatokból, az közügy és több mint kinos.
- 76 Amikor Horthy Miklós hamvait végakaratának megfelelően a család az ősi kriptában helyeztette el, a nagyon toleráns chartás-lenin fiúk ellen-hapening rendezésétől kezdve a média minden lehetőségét kihasználva uszítottak. 1997-ben, amikor Habsburg György főherceg esküvőjét rendezték meg a Bazilikában – a TV közvetítette –, természetesen vették, hogy Horn Gyula miniszterelnök, Göncz Árpád köztársasági elnök és Kuncze Gábor belügyminiszter is jelen voltak az esküvőn. Habsburg-restaurációról szóló cikkeket nem olvastam.
- 77 KORNIS MIHÁLY: *Naplórészlet*, Élet és Irodalom, 1996. X. 24. L. erről: Elek István: *Nyugtalan szélsőségek*. in: *Polgár és kora*. Osiris, 1997. 220-221.
- 78 „A hat parlamenti párt többsége (értsd ellenzékiek, illetve jobboldaliak) nem minősíthető megbízható antifasisztának” – nyilatkozta Hajdú János, MSZP, a Haladó Erők Fórumán (!) Új Magyarország 1995.december 13. Ugyanerről Kőszeg Ferenc SZDSZ: „Mindegyik ellenzéki pártban fellelhetők a radikális jobboldaliság elemei”. Magyar Nemzet 1997 V. 13.
- 79 Az elitet itt nagyon leszűkített értelemben használom. Kormányzati, gazdasági, politikai és kulturális vezető pozíciókat betöltőket értek alatta.
- 80 SCHMIDT MÁRIA: *Elmaradt igazságtétel amerikai szemmel. Megválaszolatlan kérdések, mérgezett közélet*. Magyar Nemzet, 1997. XI. 22. A cikk Applebaum 1996 áprilisában a Prospect című folyóiratban megjelent írását ismerteti.